

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Tereza Hornová

Obhajoba obhájcem v hlavním líčení

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Rudolf Vokoun, CSc.

Katedra: Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 2. 5. 2023

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 127 948 znaků včetně mezer.

Tereza Hornová

V Praze dne 2. 5. 2023

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucímu své diplomové práce JUDr. Rudolfu Vokounovi, CSc. za jeho cenné rady a odborné vedení při vypracovávání diplomové práce. Dále děkuji mé rodině za podporu během celého studia.

Obsah

Úvod	1
1. Právo na obhajobu	3
1.1. Základní lidská práva a svobody v trestním řízení	3
1.2. Základní zásady trestního řízení	4
1.3. Formální a materiální obhajoba	6
2. Obhájce.....	8
2.1. Obhájce ve světle trestního řádu.....	8
2.2. Obhájce ve světle zákona o advokacii	9
2.3. Zastoupení obhájcem	10
2.3.1. Nutná obhajoba	10
2.3.2. Zvolený obhájce	14
2.3.3. Ustanovený obhájce	16
2.3.4. Obhájce určený Českou advokátní komorou	19
2.3.5. Pluralita obhájců.....	20
2.3.6. Obhajoba více obviněných	21
2.4. Práva a povinnosti obhájce	21
3. Obhajoba v hlavním líčení.....	25
3.1. Stadia trestního řízení	25
3.2. Pojem, rysy a význam hlavního líčení	25
3.3. Příprava hlavního líčení	26
3.4. Obhajoba po zahájení hlavního líčení.....	29
3.5. Obhajoba při dokazování	34
3.6. Závěr hlavního líčení	38
4. Zvláštní případy obhajoby	41
4.1. Obhajoba mladistvých	41
4.2. Obhajoba právnických osob	43
4.3. Obhajoba uprchlého	45
Závěr.....	47
Seznam zkratk.....	49
Seznam použitých zdrojů	50
Abstrakt	54
Klíčová slova	54
Abstract.....	55
Keywords.....	56

Úvod

V úvodu mé diplomové práce bych ráda stručně odůvodnila výběr tohoto tématu, stanovila cíle, kterých se budu při psaní snažit dosáhnout, a také nastíním obsah diplomové práce.

Diplomovou práci na katedře trestního práva jsem si zvolila, neboť trestní právo je odvětví veřejného práva, kterému se chci po dokončení vysoké školy profesně věnovat. Téma mé diplomové práce považuji z hlediska trestního práva procesního za klíčové, neboť právo na obhajobu patří mezi základní práva osoby, proti které se trestní řízení vede. Bez práva na obhajobu by se taková osoba ocitla v nerovném postavení vůči státnímu zástupci a policejnímu aparátu, a nemohlo by být vydáno spravedlivé rozhodnutí. Je tedy nezbytné, aby každá osoba, proti níž se vede trestní řízení, měla možnost hájit se sama, požadovat od orgánů činných v trestním řízení, aby byl zjištěn skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti v rozsahu nezbytném pro rozhodnutí, a také aby měla možnost mít obhájce. Důležitost osoby obhájce odůvodňuje i fakt, že jí může být jen kvalifikovaná osoba - advokát. Obhájce využívá všechny prostředky a práva, které právní řád zakotvuje, a dbá na to, aby osoba, proti které se trestní řízení vede, nebyla zkrácena na svých právech. Nejširší uplatnění takových práv umožňuje obhajobě právě fáze hlavního líčení, která je těžištěm dokazování a rozhodování. Právo na obhajobu je zakotveno nejen v právním řádu České republiky, ale též na mezinárodní a evropské úrovni.

Primárním cílem mé diplomové práce je analýza právní úpravy obhájce v kontextu celého trestního řízení a obhajoby v hlavním líčení. Sekundárně provedu komparaci současné právní úpravy a aktuální verze návrhu nového trestního řádu (stav ke dni 14. 10. 2022) u vybraných právních institutů a nastíním mé úvahy *de lege ferenda* u některých trestněprocesních otázek. Úvahy nad změnami trestního procesu jsou velice aktuální, neboť nynější vláda se ve svém programovém prohlášení zavázala, že bude v jejím funkčním období dokončen návrh nového trestního řádu, na kterém pracovní Komise pro nový trestní řád pracuje již od roku 2014.

Základním pramenem diplomové práce jsou příslušné právní předpisy, zejména trestní řád, komentářová literatura a učebnice trestního práva procesního. Důležitým zdrojem pro práci je také výše uvedený návrh nového trestního řádu (stav ke dni 14. 10. 2022), judikatura vnitrostátních soudů a články v odborných periodikách.

První část diplomové práce vymezuje právo na obhajobu a věnuje se základnímu kameni trestního procesu, kterým jsou základní lidská práva a svobody v trestním řízení a základní zásady trestního řízení. První kapitola akcentuje zejména zásadu zajištění práva na obhajobu. Druhá část práce se věnuje osobě obhájce, jehož úloha je ve světle práva na obhajobu nenahraditelná. Čtenář

bude nejprve seznámen s obecným vymezením institutu obhájce a pak i s konkrétními formami zastupování obhájcem, neboť zastoupení obhájcem může vzniknout z různých důvodů a různými způsoby. Druhá kapitola nesmí opomenout práva a povinnosti obhájce, které pramení z různých právních předpisů. V úvodu třetí části diplomové práce jsou pak stručně vymezena stadia trestního řízení. Na to pak navazuje výklad o obhajobě už jen v hlavním líčení, které je z pohledu teorie nejvýznamnějším stadiem trestního řízení. Považuji za nutné přiblížit čtenáři celý průběh hlavního líčení, kde v jednotlivých fázích hlavního líčení zdůrazním nejdůležitější poznatky z hlediska obhajoby. Poslední část práce se zaměřuje na odchylky v obhajobě mladistvých, právnických osob a uprchlého, a na stručné vymezení těchto řízení. V závěru diplomové práce shrnuji poznatky získané z analýzy právních předpisů, právnické literatury, jednotlivých odborných článků či judikatury soudů, jež se týkají obhajoby obhájcem v hlavním líčení, zároveň zde subjektivně hodnotím komparovanou aktuální verzi návrhu nového trestního řádu.

1. Právo na obhajobu

Právo na obhajobu patří mezi nejvýznamnější práva obviněného. Účelem obhajoby je ochrana zájmů obviněného, aby byly skutečnosti, na základě kterých je stíhán, náležitě a včas objasněny, a se stejnou pečlivostí musí být vyhledány a objasněny skutečnosti, které svědčí ve prospěch obviněného.¹ Toto právo je považováno za základní pilíř spravedlivého soudního procesu. Spravedlivý proces tvoří základ práva každého jednotlivce na projednání jeho věci v řízení, které splní všechna ústavní i zákonná kritéria spravedlnosti a v jehož průběhu budou tato kritéria i beze zbytku dodržována a jehož výsledkem bude spravedlivé rozhodnutí, tedy práva na soudní ochranu, s odpovídající povinností státu dle čl. 90 Ústavy poskytnout právům ochranu.² Právo na obhajobu je důležitým předpokladem zjištění skutkového stavu věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a vydání zákonného a spravedlivého rozhodnutí.³

Právo na obhajobu právo je zaručeno čl. 40 odst. 3 Listiny základních práv a svobod. Zakotveno je však i v mezinárodních pramenech práva, z nichž je nutné uvést Úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod (čl. 6 odst. 3) a Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (čl. 14 odst. 3) a Listinu základních práv Evropské unie (čl. 48 odst. 2). Na zákonné úrovni je právo na obhajobu upraveno v § 2 odst. 13 trestního řádu. Závažná porušení předpisů zajišťujících právo obhajoby jsou důvodem vrácení věci státnímu zástupci k došetření při předběžném projednání obžaloby, zrušení rozsudku soudu prvního stupně v odvolacím řízení, důvodem k podání dovolání nebo důvodem k podání stížnosti pro porušení zákona.⁴

1.1. Základní lidská práva a svobody v trestním řízení

Listina základních práv a svobod ve své preambuli zakotvuje přirozenoprávní pojetí základních práv a svobod. Stát však tím, že tato práva, kterými je jednotlivce nadán, ústavně zakotvuje (pozitivizuje), vytváří nezbytný předpoklad pro jejich prosazování vůči orgánům státní (veřejné) moci a jejich prohlášením za přirozená je zároveň kvalifikuje jako práva neporušitelná a v důsledku toho i nezcižitelná, nepromlčitelná a nezrušitelná.⁵ Nejsou však neomezená, ústavně garantovaná práva mohou být omezena zákonem, pokud k tomu ústavní normy dávají zmocnění. K omezení však může dojít, i když ústavní úprava jejich omezení nepředpokládá, a to v případě kolize těchto práv (na základě testu proporcionality, který provádí Ústavní soud). Trestní řízení je

---

¹ Gřivna, T. a kol. *Právo na obhajobu. Teorie a praxe 21. století*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, s. 18.

² Jelínek, J., Uhlířová, M. *Obhájce v trestním řízení*. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 20.

³ Šámal, P. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 95.

⁴ Vantuch, P. *Trestní řízení z pohledu obhajoby*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 3.

⁵ Jelínek, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Leges, 2021, s. 35-36.

vždy zásahem do základních práv a svobod, ve kterém je poměřován na jedné straně zájem státu na trestním stíhání pachatelů trestných činů a na jejich potrestání se zájmem na ochraně základních práv a svobod jednotlivce na straně druhé.⁶

1.2. Základní zásady trestního řízení

Základní zásady trestního řízení lze definovat jako právní principy, určující právní ideje, jimiž je ovládáno trestní řízení. Ačkoliv definic v nauce existuje vícero, všechny se shodují na tom, že právě základní zásady jsou nejdůležitější zárukou zákonnosti trestního řízení. Vymezuji rámec jak pro orgány činné v trestním řízení (soud, státní zástupce, policejní orgán), které jsou představiteli výkonu veřejné moci státu v oblasti trestního práva, tak pro ostatní subjekty trestního řízení.⁷ Tyto zásady nalezneme v § 2 trestního řádu. Nelze však jednoznačně říct, zda se jedná o výčet demonstrativní nebo taxativní. Já se v této otázce ztotožňuji s názorem Muláka, který výčet označuje za „zdánlivě taxativní“, tedy de facto demonstrativní, protože existují i jiné základní zásady – např. „ne bis in idem“ (ne dvakrát v téže věci), „nemo tenetur se ipsum accusare“ (nikdo není povinen obviňovat sám sebe), anebo „audiatur et altera pars“ (kontradiktornosti), které jsou taktéž uplatněny v trestním řádu a pojmány jako fundamentální, mající i určitou ústavní dimenzi.⁸

V souvislosti s rekodifikací trestního práva procesního vyvstala otázka, zda má být výčet základních zásad trestního řízení v úvodní části trestního řádu zachován, nebo zda mají být jednotlivé zásady zakotveny u konkrétních ustanovení, s kterými bezprostředně souvisí, či tyto zásady nemají být výslovně uvedeny vůbec. Další možností bylo, že trestní řád nebude obsahovat zásady, které jsou uváděny v ústavněprávních předpisech. V aktuální verzi návrhu nového trestního řádu (stav ke dni 14. 10. 2022) se zákonodárce přiklání k zakotvení základních zásad trestního řízení v úvodních ustanoveních, některé zásady jsou však uvedeny u ustanovení, u nichž mají svůj význam. Jde například o zásadu ústnosti, která je nově uvedena u ustanovení o řízení před soudem. Podle mého názoru je toto řešení vhodné, neboť základní zásady z hlediska svého významu patří do úvodní části trestního řádu, neboť tvoří základ trestního práva procesního a bez nich nelze pochopit podstatu trestního řízení, avšak přesunem některých zásad z úvodních ustanovení trestního řádu došlo k výraznému zpřehlednění právní úpravy. K tomuto zpřehlednění vede i skutečnost, že výčet zásad již nenalezneme pouze v jednom paragrafu. Ve srovnání se zahraniční právní úpravou je současná úprava základních zásad trestního řízení nejpodobnější

---

⁶ Jelinek, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Leges, 2021, s. 37.

⁷ Mulák, J. *Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2019, s. 75.

⁸ Mulák, J. *Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2019, s. 99.

Slovensku, aktuální verze návrhu nového trestního řádu se v úpravě základních zásad přibližuje spíše Polsku či Rakousku.

Mezi základní zásady trestního řízení řadíme zásadu stíhání jen ze zákonných důvodů (tj. zásadu řádného zákonného procesu), zásadu presumpce nevin, zásadu procesní legality, zásadu oficiality, zásadu rychlosti řízení, zásadu hospodárnosti, zásadu přiměřenosti, zásadu materiální pravdy, zásadu vyhledávací, zásadu volného hodnocení důkazů, zásadu spolupráce se zájmovými sdruženími občanů, dále zásadu obžalovací, zásadu rozhodování v řízení před soudem, zásadu veřejnosti, zásadu ústnosti, zásadu bezprostřednosti, zásadu zajištění práv poškozeného a zásadu zajištění práva na obhajobu. Základní zásady se však neuplatní ve všech stádiích trestního řízení ve stejné míře. Je možno říci, že nejdůsledněji se většina těchto zásad uplatňuje až ve stádiu hlavního líčení, které je určitým vyvrcholením trestního procesu.⁹

Zásada zajištění práva na obhajobu patří mezi tzv. obecné zásady. Smyslem této zásady, zavazující všechny orgány činné v trestním řízení a platné ve všech stádiích trestního řízení, je zaručit plnou ochranu zákonných zájmů a práv osoby, proti níž se řízení vede, tak, aby byly náležitě a včas objasněny skutečnosti, které tuto osobu viny zbavují nebo ji alespoň zmírňují.¹⁰ Osobou, proti níž se trestní řízení vede, rozumíme osobu podezřelou ze spáchání trestného činu, obviněného, obžalovaného a odsouzeného. Pokud hovoříme o osobě podezřelé, jde o osobu, proti které se vede trestní řízení předtím, než bylo zahájeno trestní stíhání, nebo o osobu, proti níž je vedeno zkrácené přípravné řízení, a to až do chvíle, kdy byl návrh na potrestání doručen soudu. Může jít jak o osobu fyzickou, tak i osobu právnickou. Formulace subjektu práva na obhajobu v trestním řádu je širší ve vztahu k Listině základních práv a svobod i ve vztahu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, Mezinárodnímu paktu o občanských a politických právech a Listině základních práv Evropské unie, které zaručují právo na obhajobu pouze obviněnému.

Obsahem zásady zajištění práva na obhajobu je právo hájit se sám a prostředky podle vlastního rozhodnutí, dále právo mít obhájce a radit se s ním o obhajobě a právo vyžadovat od orgánů činných v trestním řízení takový postup, aby byl zjištěn skutkový stav, o kterém nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu nezbytném pro rozhodnutí včetně práva požadovat od orgánů činných v trestním řízení, aby objasňovaly se stejnou pečlivostí také všechny okolnosti svědčící ve prospěch obviněného a prováděly v tomto směru důkazy, a to i bez návrhu.¹¹ Tato zásada je podrobněji rozvedena především v ustanoveních upravující práva obviněného (§ 33 tr. řádu),

---

⁹ Mulák, J. *Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2019, s. 86.

¹⁰ Jelínek, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Leges, 2021, s. 183.

¹¹ Jelínek, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Leges, 2021, s. 187.

obhájce (§ 35 tr. řádu), nutnou obhajobu (§ 36 a 36b tr. řádu), zvoleného (§ 37 a 37a tr. řádu) či ustanoveného (§ 38 až 40 tr. řádu) obhájce, práva a povinnosti obhájce (§ 41), právo nahlížet do spisu (§ 65 odst. 2 tr. řádu), práva zadrženého podezřelého (§ 76 odst. 5, 6 tr. řádu), účast obviněného a obhájce ve vyšetřování (§ 165 odst. 1, 2 tr. řádu), skončení vyšetřování a práva obviněného a jeho obhájce prostudovat spisy a učinit návrhy na doplnění vyšetřování (§ 166 tr. řádu), práva obžalovaného vyjádřit se ke všem důkazům provedeným v hlavním líčení (§ 214 tr. řádu), součinnost stran při dokazování (§ 215 tr. řádu), práva závěrečných řečí (§ 216 tr. řádu) či práva posledního slova (§ 217 tr. řádu). V řízení ve věcech mladistvých je tato zásada speciálně upravena v § 42 a § 44 ZSM.¹² Nezbytným předpokladem k zajištění práva na obhajobu je zakotvení práva každého používat před orgány činnými v trestním řízení svého mateřského jazyka.

Zásada zajištění práva na obhajobu se bezprostředně dotýká každého občana, zejména proto, že před soud se mohou dostat nejen pachatelé trestných činů, ale i bezúhonní občané, proti kterým bylo zahájeno trestní stíhání. Legislativní vyjádření a reálné zabezpečení v právním státě svědčí o stupni zabezpečení práv a svobod v právním řádu toho kterého státu. Zásada zajištění práva na obhajobu je nevyhnutelným předpokladem úspěšného soudnictví. Její význam není omezen jen na samotného obviněného, ale tato zásada slouží zájmům celé společnosti.¹³

1.3. Formální a materiální obhajoba

Právo na obhajobu se tedy skládá ze tří složek. První složkou je obhajoba materiální, která v sobě zahrnuje právo obviněného se osobně účastnit projednání věci před soudem (bez ohledu na to, zda využil možnosti zastoupení obhájcem, nebo se hájí sám), právo vyjádřit se ke všem skutečnostem, které jsou mu kladeny za vinu a k důkazům o nich (nikoli povinnost, neb platí zásada *nemo tenetur se ipsum accusare*), právo uvádět okolnosti a důkazy sloužící k jeho obhajobě, právo podávat žádosti a návrhy (návrh na zastavení trestního stíhání, žádost o navrácení lhůty, žádost o odročení hlavního líčení atp.), právo vyhledávat důkazy, předkládat důkazy a navrhopat jejich provedení (důkazy, které obviněného zbavují viny či jeho vinu zmírňují), případně je provádět a právo podávat opravné prostředky. Druhou složkou je obhajoba formální, tedy právo mít obhájce, mít možnost se s ním radit, právo na ustanovení obhájce a jeho účast u procesních úkonů. Třetí složkou práva na obhajobu je právo požadovat náležitý postup orgánů činných v trestním řízení, tedy takový postup, aby byl zjištěn skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné

---

¹² Mulák, J. *Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2019, s. 259.

¹³ Ivor, J. a kol. *Trestné právo procesné*. 1. vydání. Bratislava: Iura Edition, 2006, s. 60-61.

pochybnosti v rozsahu nezbytném pro rozhodnutí. Součástí této třetí složky je i právo vyžadovat od orgánů činných v trestním řízení, aby objasňovaly se shodnou pečlivostí i všechny okolnosti svědčící ve prospěch obviněného a prováděly k tomu důkazy, to vše i bez návrhu. Naplnění všech tří složek práva na obhajobu je předpokladem spravedlivého rozhodnutí ve věci.

Z literatury známe ale i jinou klasifikaci složek práva na obhajobu. Podle této klasifikace se pod pojem materiální obhajoba řadí dvě složky – právo osobní obhajoby (tj. právo hájit se v procesu sám v rozsahu ustanovení § 33 odst. 1) a právo požadovat od všech orgánů činných v trestním řízení, aby byly vyjasněny i všechny okolnosti svědčící ve prospěch osoby, proti níž se řízení vede. Třetí složka práva na obhajobu, tedy právo obviněného, aby si zvolil obhájce a radil se s ním, se shodně nazývá obhajobou formální.

Organy činné v trestním řízení jsou povinny v každém období trestního řízení poučit toho, proti komu se řízení vede, o právech umožňujících mu plné uplatnění obhajoby a také mu uplatnění těchto práv umožnit.

2. Obhájce

Právo zvolit si obhájce a radit se s ním i během úkonů prováděných orgánem činným v trestním řízení patří mezi základní procesní práva osoby, proti níž se trestní řízení vede. Obhájce je jejím právním zástupcem a poskytuje této osobě právní služby, které spočívají v obhajobě jejích zájmů, poskytování právních rad a výkonu jednotlivých úkonů sloužících k obhajobě. Obhájce vystupuje jménem osoby, proti které se trestní řízení vede, a je povinen řídit se jejími pokyny (tato povinnost však není absolutní, obhájce může jednat i proti pokynům klienta, pokud je klient omezen ve svéprávnosti). Obhájce však vždy jedná ve prospěch svého klienta, využívá všechny prostředky a práva, které právní řád zakotvuje a zajišťuje, aby osoba, proti které se trestní řízení vede, nebyla zkrácena na svých právech. Obhájce tedy musí být osobou znalou práva, aby mohl poskytovat efektivní právní pomoc. Právo na právní pomoc a obhajobu přitom není (ani v kontextu trestního řízení) v rozporu s legitimním zájmem společnosti na odhalení trestného činu a spravedlivém potrestání pachatele.¹⁴

2.1. Obhájce ve světle trestního řádu

Stěžejní právní úpravu týkající se obhájce najdeme v trestním řádu v § 35 až § 41. Podle trestního řádu může být obhájcem jen advokát. Tento monopol je odůvodněn důležitostí obhajoby v trestním řízení, kdy obhájce na straně obviněného jako právník profesionál vyvažuje role v procesu. Na jedné straně tak stojí státní zástupce se všemi represivními složkami, včetně odborných útvarů, policie a na druhé straně klient, jehož jedinou odbornou oporou je právě a jen obhájce.¹⁵ Monopol advokátů na obhajobu v trestním řízení je též odůvodněn tím, že advokáti jsou vázáni povinností mlčenlivosti. Ústavní soud k tomuto uvádí, že povinnost mlčenlivosti je základním předpokladem pro poskytování právní pomoci, a zdůrazňuje, že výkon profese advokáta vychází z důvěrného vztahu mezi advokátem a klientem a z důvěry klienta v mlčenlivost advokáta.¹⁶

Advokát se pro jednotlivé úkony trestního řízení může dát zastoupit koncipientem. Jsou zde ovšem dány limity tohoto zastoupení, tj. koncipient nemůže obhájce zastupovat v řízeních před krajským soudem jako soudem prvního stupně, před vrchním soudem nebo nejvyšším soudem. Ustanovení § 35 trestního řádu v odst. 2 a 3 pak vymezuje případy, kdy advokát nemůže být obhájcem v trestním řízení. Jedná se o advokáta, proti kterému je nebo bylo vedeno trestní stíhání,

---

¹⁴ Bělohávek, A. J. *Obsah a projevy na právní pomoc v kontextu s povinnostmi a omezeními advokáta z tuzemské a mezinárodní perspektivy*. Bulletin advokacie č. 6/2021, s. 35.

¹⁵ Svejkovský, J., Macková, A., Vychopeň, M. a kol. *Advokátní právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 164.

¹⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 25. 11. 2010, sp. zn. II. ÚS 889/10

a v důsledku toho v řízení, ve kterém by měl vykonávat obhajobu, má postavení obviněného, svědka nebo zúčastněné osoby. Dále obhájcem nemůže být advokát, který v trestním řízení vypovídá jako svědek, podává znalecký posudek nebo je činný jako tlumočník.

Aktuální verze návrhu nového trestního řádu (stav ke dni 14. 10. 2022) zachovává současnou úpravu toho, kdo může a nemůže být obhájcem v trestním řízení. Pouze doplňuje, že obhájcem v trestním řízení nemůže být advokát, který má v trestním řízení postavení poškozeného. Podle mého názoru je tato úprava vhodná, zákonodárce se snaží předejít střetu zájmů. Advokát je vyloučen, příp. zproštěn obhajoby, v případě že vykonává obhajobu dvou nebo více spoluobviněných, jejichž zájmy si odporují. Pokud by byl obhájce zároveň poškozeným, šlo by o obdobnou kolizi zájmů, neboť zájmy poškozeného a obžalovaného jsou diametrálně odlišné - poškozený má zájem na vyslovení viny obžalovaného, obžalovaný naproti tomu usiluje o zproštění obžaloby.

2.2. Obhájce ve světle zákona o advokacii

V zákoně o advokacii se v jeho § 4 dozvídáme, že advokátem je ten, kdo je zapsán v seznamu advokátů vedeném Českou advokátní komorou. Nárok na zápis do seznamu má každý, kdo splňuje podmínky dané zákonem, konkrétně § 5 zákona o advokacii. Jedná se o písemnou žádost, svéprávnost, vysokoškolské vzdělání v oboru právo, tříletá praxe advokátního koncipienta, bezúhonnost, absence kárného opatření vyškrcnutí ze seznamu advokátů, absence vyškrcnutí ze seznamu advokátů v důsledku prohlášení konkursu, absence pracovního nebo služebního poměru, složení advokátní zkoušky, úhrada poplatku a složení slibu. Advokát pak vykonává advokacii samostatně, společně s jinými advokáty jako společník společnosti podle občanského zákoníku, obchodní společnosti, nebo jako společník zahraniční společnosti, anebo v pracovním poměru.

Zákon o advokacii dále upravuje problematiku evropských advokátů (§ 35f – § 35r) a rozlišuje hostujícího evropského advokáta a usazeného evropského advokáta. Hostující evropský advokát je evropským advokátem poskytujícím právní služby na území České republiky dočasně nebo příležitostně. Naproti tomu usazený evropský advokát je oprávněn poskytovat právní služby na území České republiky soustavně, a proto je zapsán do seznamu evropských advokátů vedeném Českou advokátní komorou. Zákon stanoví, že evropští advokáti jsou oprávněni poskytovat právní služby spočívající v zastupování v řízení před soudy nebo jinými orgány, včetně obhajoby v trestním řízení, a to i v těch případech, kdy zvláštní právní předpis stanoví, že účastník řízení musí být zastoupen advokátem nebo že zástupcem účastníka řízení může být jen advokát.

2.3. Zastoupení obhájcem

Právo zvolit si obhájce je zakotveno na ústavní úrovni, neboť čl. 40 odst. 3 Listiny základních práv a svobod obsahuje právo obviněného, aby mu byl poskytnut čas a možnost k přípravě obhajoby a aby se mohl hájit sám nebo prostřednictvím obhájce. Jestliže si obhájce nezvolí, ačkoliv ho podle zákona mít musí, bude mu ustanoven soudem. Zákon stanoví, v kterých případech má obviněný právo na bezplatnou pomoc obhájce. Zmocnění obhájce stejně jako jeho ustanovení zaniká při skončení trestního stíhání, nebylo-li v plné moci či v ustanovení obhájcem vymezeno jinak.¹⁷

2.3.1. Nutná obhajoba

Nutnou obhajobou se rozumí případy, kdy obviněný musí mít obhájce, nehledě na to, zda si obhajobu prostřednictvím obhájce přeje či ji naopak odmítá. Jedná se zejména o takové případy, kdy je zvláštní zájem na tom, aby právo obviněného na obhajobu bylo zajištěno v co nejširší míře, a to z toho důvodu, že jeho postavení ho z nějakého důvodu znevýhodňuje.¹⁸ Konkrétní důvody nutné obhajoby nalezneme v § 36 a § 36a trest. řádu a § 14 ZMJS, případy nutné obhajoby mladistvého pak v § 42a ZSVM. Co se týče právnických osob, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim v § 35 odst. 2 vylučuje použití ustanovení trestního řádu o nutné obhajobě. Výše uvedená ustanovení trestního řádu se tedy použijí pouze pro fyzické osoby (vyjma mladistvých).

Obviněný musí mít obhájce již v přípravném řízení v případech, kdy je ve vazbě, ve výkonu trestu odnětí svobody, ve výkonu ochranného opatření spojeného se zbavením osobní svobody, nebo na pozorování ve zdravotnickém ústavu, dále je-li jeho svéprávnost omezena, nebo jde-li o řízení proti uprchlému. Důvod nutné obhajoby existuje také tehdy, považuje-li to soud či v přípravném řízení státní zástupce za nutné pro existenci pochyb o způsobilosti obviněného se náležitě hájit vzhledem k tělesným či duševním vadám (úvaha se odvíjí od individuálních okolností ovlivňujících způsobilost obviněného náležitě se hájit, např. u obviněného, který je velmi vysokého věku a je trvale umístěn v domově důchodců, neboť vysoký věk, nutnost péče jiné osoby o něj i jistá odlišnost od obvyklého samostatného způsobu vedení života jsou výraznými omezeními, jež vedou k oslabení racionálního úsudku a tím i podstatnému snížení jeho schopnosti uplatnit vlastní obhajovací práva bez pomoci obhájce).¹⁹ Koná-li se řízení o trestném činu, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice převyšuje pět let, jde o další důvod nutné

¹⁷ Svejkovský, J., Macková, A., Vychopen, M. a kol. *Advokátní právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 171.

¹⁸ Jelínek, J., Uhlířová, M. *Obhájce v trestním řízení*. Praha: Leges, 2011, s. 106.

¹⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 6. 2011, sp. zn. 8 Tdo 713/2011

obhajoby a to také už v přípravném řízení. Aktuální verze návrhu nového trestního řádu (stav ke dni 14. 10. 2022) nahrazuje řízení o trestném činu, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice převyšuje pět let, řízením o zločinu. Zákonodárce tedy zužuje případy nutné obhajoby, neboť podle současné úpravy spadaly pod případy nutné obhajoby i nedbalostní trestné činy, na které zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice převyšuje pět let (např. § 143 odst. 2, 3, 4 TZ, § 147 odst. 3). Podle navrhované právní úpravy půjde pouze o zločiny, tj. úmyslné trestné činy, u nichž zákon stanovuje horní hranici trestní sazby, která převyšuje pět let. Obviněný musí mít obhájce též v hlavním líčení konaném proti zadrženému či v řízení, v němž se rozhoduje o uložení nebo změně zabezpečovací detence nebo o uložení nebo změně ochranného léčení, s výjimkou ochranného léčení protialkoholního (§ 36 trest. řádu). Obviněný musí mít v těchto případech obhájce od doby, kdy vznikl důvod nutné obhajoby. Oproti tomu mladistvý musí mít obhájce od okamžiku, kdy jsou proti němu použita opatření podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže nebo provedeny úkony podle trestního řádu, včetně úkonů neodkladných a neopakovatelných, ledaže nelze provedení úkonu odložit a vyrozumění obhájce o něm zajistit, a to do dovršení osmnácti let věku.²⁰

V době, kdy obviněný obhájce ještě nemá, lze provádět pouze neodkladné nebo neopakovatelné úkony. Za takové úkony lze pokládat především vydání a odnětí věci, domovní prohlídku a prohlídku jiných prostor a pozemků, osobní prohlídku, vstup do obydlí, do jiných prostor a na pozemek, provádění důkazu v bytě, obydlí, jiných prostorách a na pozemku, ohledání místa činu, prohlídka těla a odběr krve nebo jiný obdobný úkon, odběr pachové stopy a další úkony směřující ke zjištění totožnosti osoby, která se zdržovala na místě činu.²¹ Pokud se například koná výslech obviněného, který není neodkladným úkonem, v době, kdy obviněný dosud nemá obhájce, ačkoli jde o případ nutné obhajoby, nemůže obviněný svým prohlášením, že souhlasí s výslechem bez obhájce, zhojit vadu takto provedeného důkazu. Takový výslech je absolutně neúčinným důkazem a nelze jej v trestním řízení jako důkaz použít.²² Provedení vyšetřovacího úkonu, který není neodkladný nebo neopakovatelný, v době, kdy obviněný obhájce ještě neměl, přestože jej musel mít, je porušením práva obviněného na obhajobu.²³

Dá se říci, že čím dříve obhájce vstoupí do trestního řízení, tím má obviněný lepší výchozí pozici, neboť je to právě obhájce, jenž obviněnému na základě svých zkušeností doporučuje vhodnou taktiku obhajoby.

---

²⁰ Draštíř, A. a kol. *Trestní řád. Komentář*. I. díl. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 304.

²¹ Jelínek, J., Uhlířová, M. *Obhájce v trestním řízení*. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 108.

²² Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 6. 3. 1989, sp. zn. 7 To 1/89

²³ Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ČSSR k výkladu ustanovení trestního řádu ze dne 15. 2. 1979, sp. zn. Tpjf 81/78

V případech nutné obhajoby nelze konat hlavní líčení ani v něm pokračovat v nepřítomnosti obhájce, a to ani tehdy, neúčastní-li se obhájce hlavního líčení na základě dohody s obžalovaným.²⁴ Důkazy provedené v takovém hlavním líčení by byly neúčinné a opět by tím došlo k porušení práva na obhajobu.

Ve vykonávacím řízení, v němž soud rozhoduje ve veřejném zasedání, musí mít odsouzený obhájce, je-li jeho svéprávnost omezena, je-li ve vazbě, nebo jsou-li pochybnosti o jeho způsobilosti se náležitě hájit. Zvláště je upraveno řízení o stížnosti pro porušení zákona, řízení o dovolání a řízení o návrhu na povolení obnovy, kde odsouzený musí mít obhájce je-li ve vazbě, ve výkonu trestu odnětí svobody, ve výkonu ochranného opatření spojeného se zbavením osobní svobody nebo na pozorování v zdravotním ústavu, je-li jeho svéprávnost omezena, jde-li o trestný čin, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice převyšuje pět let, nebo pokud jsou zde pochybnosti o jeho způsobilosti náležitě se hájit či jde o řízení proti odsouzenému, který zemřel (§ 36a trest. řádu).

Trestní řád ale vymezuje případy, kdy se obviněný může obhájce výslovně vzdát i v případech nutné obhajoby. Toto vzdání se obhájce může obviněný učinit pouze výslovným písemným prohlášením nebo ústně do protokolu u orgánu činného v trestním řízení, který vede řízení, po předchozí poradě s obhájcem a v jeho přítomnosti (§ 36b trestního řádu). Tento postup zákon stanoví z důvodu právní jistoty.²⁵ Toto své prohlášení může obviněný kdykoli vzít zpět. Zákon tak dává obviněnému šanci změnit své rozhodnutí, pokud zjistí, že svoji obhajobu nezvládá sám. Formu tohoto úkonu však zákon již nevymezuje. Podle názoru některých odborníků by případy obhajoby uvedené v § 36b trest. řádu neměly být zařazeny v § 36 a § 36a, nýbrž mimo ně, neboť po obsahové stránce o nutnou obhajobu nejde, když zde má obviněný možnost volby, zda chce být obhajován obhájcem či nikoliv. Aktuální verze návrhu nového trestního řádu (stav ke dni 14. 10. 2022) však tuto úpravu nemění. Já zde souhlasím s Vantuchem, který zastává názor, že v trestním řádu jsou dvě odlišné formy nutné obhajoby: první forma nutné obhajoby je v případech, kdy se obviněný může obhájce vzdát, druhá forma nutné obhajoby je v dalších případech, kdy se obviněný obhájce vzdát nemůže. Možnost obviněného vzdát se obhájce tak zpochybňuje institut nutné obhajoby, pokud jde o jeho obsah i název. Případy, kdy se obviněný může obhájce vzdát, i když jde o některý důvod nutné obhajoby, jsou v rozporu s tím, že zákon v situacích popsanych v § 36 a 36a (podle aktuální verze návrhu nového trestního řádu § 56 a 57 trest. řádu) vzhledem k určitým přesně stanoveným okolnostem považuje obhajobu obhájcem

---

²⁴ Jelínek, J., Uhlířová, M. *Obhájce v trestním řízení*. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 109.

²⁵ Šámal, P., Musil, J., Kuchta, J., Fryšták, M., Kalvodová, V. *Trestní právo procesní*. 4. přeprac. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013. Academia iuris. s. 215.

za tak důležitou, že rozhodnutí o ní nenechává na úvaze obviněného, a nutná obhajoba je stanovena v těch případech, kdy obviněný nemůže svou obhajobu vzhledem k určitým objektivním okolnostem sám náležitě obstarávat. V důvodové zprávě, v komentářích i v judikatuře se uvádí, že jde o případy, kdy nelze ponechat na vůli obviněného (odsouzeného), zda se bude hájit sám, nebo zda jej bude hájit obhájce. Úprava umožňující obviněnému vzdát se obhájce, to však v rozporu s institutem nutné obhajoby ponechává na jeho vůli. Takto zvolená konstrukce § 36b odst. 1 trest. řádu (podle aktuální verze návrhu nového trestního řádu § 58 trest. řádu) je v kolizi s právem obviněného na obhajobu, protože nevyklučuje lehkomyšlné rozhodnutí obviněného o tom, že se obhájce vzdá z finančních důvodů.²⁶ De lege ferenda bych se přiklonila k vypuštění možnosti obviněného vzdát se obhájce v případech nutné obhajoby, neboť si myslím, že obviněný není schopen bezpečně rozpoznat, která trestní věc je skutkově jednoduchá, a zda je dostatečně způsobilý hájit se sám. Jeho motivací k tomuto kroku bude spíše ušetření finančních prostředků (odměna zvolenému obhájci, odměna uhrazená ustanovenému obhájci státem a náhrada hotových výdajů ustanovenému obhájci).

V případech nutné obhajoby si obviněný může obhájce zvolit. Neučiní-li tak, je mu příslušným orgánem činným v trestním řízení určena lhůta ke zvolení obhájce. Pokud ani v této lhůtě není obhájce zvolen, bude mu obhájce na dobu, po kterou trvají důvody nutné obhajoby, neprodleně ustanoven (§ 38 trest. řádu). Co se týče lhůty ke zvolení obhájce, jde zde o lhůtu soudcovskou. Délka této lhůty se stanoví se zřetelem na povahu a okolnosti případu tak, aby nebyl ohrožen účel nutné obhajoby. Určení lhůty nepřichází v úvahu, prohlásí-li obviněný, že si obhájce zvolit nechce.²⁷ Trestní řád tedy jednoznačně upřednostňuje volbu před ustanovením, což podtrhuje i zákon o advokacii, když ve své úvodní části stanovuje, že každý má právo na svobodnou volbu advokáta (§ 2a zákona o advokacii.).

Pokud obviněný neměl v řízení obhájce, ačkoliv ho měl podle zákona mít, jedná se o jeden z dovolacích důvodů podle trestního řádu, konkrétně podle § 265b odst. 1 písm. c) trest. řádu. Závažné porušení ustanovení o nutné obhajobě tedy zákonodárce považuje za kvalifikovaný důvod pro průlom do právní moci a vykonatelnosti rozhodnutí v trestních věcech.²⁸ Tento dovolací důvod je ovšem dán jen tehdy, pokud orgány činné v trestním řízení v době, kdy obviněný neměl obhájce,

---

²⁶ Vantuch, P. *Možnost obviněného vzdát se obhájce a důsledky pro obhajobu* [online]. [cit. 2023-4-12]. Dostupné z: https://advokatidenik.cz/2019/12/20/moznost-obvineneho-vzdat-se-obhajce-a-dusledky-pro-obhajobu/#_ftn2

²⁷ Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ČSSR k výkladu ustanovení trestního řádu ze dne 15. 2. 1979, sp. zn. Tpjf 81/78

²⁸ Jelínek, J., Uhlířová, M. *Obhájce v trestním řízení*. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 110.

skutečně prováděly úkony trestního řízení směřující k vydání meritorního rozhodnutí napadeného dovoláním.²⁹

2.3.2. Zvolený obhájce

Jak již bylo výše řečeno, právo zvolit si obhájce je základním právem obviněného. Trestní řád dává přednost zvolenému obhájci před obhájcem ustanoveným. V případě, že si obviněný obhájce zvolí a obhájce s tím souhlasí, vzniká mezi obviněným a obhájcem smlouva o poskytování právních služeb (příkazní smlouva), která může mít ústní, písemnou či konkludentní formu. Smlouva je tedy právním důvodem vzniku zastoupení. Od ní je třeba odlišit plnou moc, kterou obviněný uděluje obhájci pro zastupování v trestním řízení. Plná moc je jednostranným právním úkonem, kterým se navenek prokazuje prohlášení zmocnitele o zmocnění zmocněnce a o rozsahu oprávnění jednat s účinky pro zmocnitele. Právní účinky smlouvy o poskytnutí právních služeb jsou spjaty s předložením plné moci.³⁰

Vedle obviněného má právo zvolit mu obhájce jeho opatrovník, a neučiní-li tak ani on, může mu ho zvolit jeho příbuzný v pokolení přímém, jeho sourozenec, osvojitel, osvojenec, manžel, partner, druh, jakož i zúčastněná osoba. Pokud je obviněný omezen ve svéprávnosti, mohou tak učinit tyto osoby proti jeho vůli (§ 37 odst. 1 trest. řádu). V případě, že obviněný s takto zvoleným obhájcem nesouhlasí, nemůže ho advokát obhajovat.

Pokud nenastaly nepředvídatelné skutečnosti, zastupování obhájcem zaniká při skončení trestního stíhání, nebylo-li v plné moci stanoveno jinak (zmocnění obhájce může být například omezeno pouze na určitý úsek řízení). Další možností ukončení obhajoby je vypovězení smlouvy o poskytování právních služeb obviněným, učinit tak může kdykoliv, a to i bez udání důvodu (§ 20 odst. 4 zák. o advokacii). Co se týče ukončení právního zastoupení ze strany zvoleného obhájce, je zakotvena povinnost smlouvu o poskytování právních služeb vypovědět, zjistí-li obhájce dodatečně, že a) v téže věci nebo ve věci související již poskytl právní služby jinému, jehož zájmy jsou v rozporu se zájmy toho, kdo o poskytnutí právních služeb žádá, b) osobě, jejíž zájmy jsou v rozporu se zájmy toho, kdo o právní služby žádá, poskytl již v téže věci nebo věci související právní služby advokát, s nímž vykonává advokacii společně (§ 11 odst. 1), nebo v případě zaměstnaného advokáta advokát, který je jeho zaměstnavatelem, anebo advokát, který je zaměstnancem stejného zaměstnavatele, c) informace, kterou má o jiném klientovi nebo o bývalém klientovi, mohla toho, kdo o poskytnutí právních služeb žádá, neoprávněně zvýhodnit,

---

²⁹ Císařová, D., Fenyk, J., Gřivna, T., a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: ASPI, s. 598.

³⁰ Jelínek, J., Uhlířová, M. *Obhájce v trestním řízení*. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 133.

d) projednání věci se zúčastnil advokát, případně osoba advokátovi blízká, e) zájmy toho, kdo o poskytnutí právních služeb žádá, jsou v rozporu se zájmy advokáta nebo osoby advokátovi blízké (§ 19 zák. o advokacii). Advokát může smlouvu o poskytování právních služeb vypovědět, dojde-li k narušení nezbytné důvěry mezi ním a klientem nebo neposkytuje-li klient potřebnou součinnost, nebo tehdy, pokud klient přes poučení advokátem o tom, že jeho pokyny jsou v rozporu s právním nebo stavovským předpisem, trvá na tom, aby advokát přesto postupoval podle těchto pokynů. Advokát je oprávněn smlouvu o poskytování právních služeb vypovědět také v případě, že klient nesložil přiměřenou zálohu na odměnu za poskytnutí právních služeb, ačkoliv byl o to advokátem požádán (§ 20 zák. o advokacii). Obhajoba zaniká také v případě smrti obhájce či obviněného. Úmrtí obviněného je jedním z důvodů pro zastavení trestního stíhání podle § 11 odst. 1 písm. e) trest. řádu.

Zákon o advokacii ve svém § 27 odst. 1 stanoví, že brání-li advokátovi jakákoliv překážka ve vykonávání advokacie (dlouhodobá nemoc, pozastavení výkonu advokacie atd.) a neučiní-li jiné opatření za účelem ochrany práv nebo právem chráněných zájmů svých klientů (např. dohodne se s klientem na ukončení právního zastoupení nebo na tom, že věc převezme jiný advokát), je povinen ustanovit bez odkladu, jiného advokáta po dohodě s ním svým zástupcem a klienty o tom bezodkladně písemně vyrozumět.

Předseda senátu a v přípravném řízení soudce může vyloučit zvoleného obhájce z obhajování, jedná-li se o advokáta, proti kterému je nebo bylo vedeno trestní stíhání, a v důsledku toho v řízení, ve kterém by měl vykonávat obhajobu, má postavení obviněného, svědka nebo zúčastněné osoby. Také pokud jde o advokáta, který v trestním řízení vypovídá jako svědek, podává znalecký posudek nebo je činný jako tlumočník. Dalším důvodem vyloučení je opakovaná neúčast (nezajištění účasti svého zástupce) u úkonů trestního řízení, při nichž je jeho účast nezbytná – zde přichází v úvahu pouze řízení před soudem, protože v přípravném řízení není účast obhájce u vyšetřovacích úkonů povinná. A kdy lze takovou neúčast považovat za opakovanou? Podle judikatury je neúčast opakovaná, pokud nastane alespoň dvakrát. Posledním důvodem k jeho vyloučení je kolize zájmů při obhajobě více spoluobviněných (§ 37a trest. řádu). Kolize zájmů mezi spoluobviněnými nastane tehdy, jestliže spoluobvinění zastávají odlišné postoje ke stíhanému skutku, které mají zásadní význam pro posouzení jejich viny a míry jejich odpovědnosti (například v situaci, kdy se spoluobvinění navzájem nebo jednostranně obviňují).³¹ Důvody vyloučení obhájce jsou taxativní. Vyloučení advokáta jako zvoleného obhájce je nejtvrdějším zásahem do ústavně zaručeného práva svobodné volby obhájce. Musí se k němu přistoupit jen

---

³¹ Jelínek, J., Uhlířová, M. *Obhájce v trestním řízení*. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 157.

v těch závažných případech, kdy obecný zájem na řádném výkonu soudnictví by v konkrétním případě bez vyloučení obhájce byl zmařen nebo vážně ohrožen.³²

Aktuální verze návrhu nového trestního řádu (stav ke dni 14. 10. 2022) zachovává současnou právní úpravu týkající se zvoleného obhájce. Změnu zakotvuje pouze v ustanoveních upravujících pluralitu obhájců, které blíže rozebírám v podkapitole 2.3.5. této práce.

2.3.3. Ustanovený obhájce

Jak již bylo výše řečeno, pokud obviněný nemá obhájce v případě nutné obhajoby, určí se mu lhůta ke zvolení obhájce. Jedná se o lhůtu soudcovskou, která může být i prodlužována, neboť konkrétní délku lhůty zákon nestanovuje. Pokud v této lhůtě nebude obhájce zvolen, bude mu obhájce na dobu, po kterou trvají důvody nutné obhajoby, neprodleně ustanoven soudem (§ 38 odst. 1 trest. řádu). Způsob ustanovování obhájců upravuje § 39 odst. 2 a 3 trestního řádu. Soudy, v jejichž obvodu mají advokáti sídlo, vedou abecedně uspořádané pořadníky advokátů, kteří souhlasí s výkonem obhajoby jako ustanovení obhájci. Advokáti vedení v tomto pořadníku jsou ustanovováni jako obhájci jednotlivým obviněným postupně tak, jak za sebou následují jejich přijetí v pořadníku. Byl-li ustanoven advokát, u kterého jsou dány důvody k vyloučení z obhajoby, nebo nemohl-li by být advokát ustanoven z jiných důvodů, ustanoví se první následný advokát z pořadníku. Objevují se však stížnosti advokátů, kteří upozorňují na případy obcházení těchto pořadníků, kdy tvrdí, že orgány činné v trestním řízení advokáty pouze prozvánějí pod skrytým číslem, a je tedy nereálné, aby tento hovor přijali, reagovali, popř. na něj zavolali zpět.³³ Tedy ještě předtím než je obhájci zasláno usnesení o jeho ustanovení, prozvoní se na mobilní telefon a poté se zapíše, že nebyl zastižen a nemohl být ustanoven, přičemž se takto dá dopracovat k obhájci, který orgánům činným v trestním řízení vyhovuje. V návaznosti na tyto pochybnosti o respektování pořadí při ustanovování advokátů se advokát Mgr. Jiří Klega obrátil na Okresní soud v Karviné, v jehož soudním okrese působí jako obhájce, s žádostí o prověření způsobu ustanovování obhájců podle pořadníku advokátů u daného soudu. Okresní soud v Karviné v tomto případě dospěl k závěru, že prozvánění nemají zřejmě žádnou souvislost s ustanovováním obhájců, ale může se jednat o aktivitu marketingových společností, kdy zjištěná telefonní čísla ověřuje v první fázi automat jen prozvoněním, zda vůbec existují. Nešlo samozřejmě vyloučit, že k porušování zákona nedochází, a tak se Okresní soud v Karviné rozhodl dosavadní systém

³² Jelínek, J., Uhlířová, M. *Obhájce v trestním řízení*. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 104.

³³ Choděra, Ch. *Ustanovování obhájců v trestním řízení* [online]. [cit. 2023-3-27]. Dostupné z:

<https://www.epravo.cz/top/efocus/ustanovovani-obhajcu-v-trestnim-rizeni-100523.html?mail>

ustanovování obhájců změnit a advokáti jsou od roku 2015 při ustanovování kontaktováni výlučně soudními osobami, a to ze dvou konkrétních a předem určených telefonních čísel.³⁴ Tato praxe však není obvyklá u všech soudů. To se má ale s novým trestním řádem změnit. Aktuální verze návrhu nového trestního řádu (stav ke dni 14. 10. 2022) zakotvuje v § 62 odst. 5 povinnost soudu povinnost soudu zaznamenávat do pořadníku údaj o ustanovení a zrušení ustanovení advokáta, spisovou značku trestní věci, v níž byl ustanoven, a datum záznamu. Soud by měl být podle nového trestního řádu také povinen poskytnout advokátovi na jeho žádost výpis z pořadníku za jím požadované časové období, nejdéle za období 1 roku, z něhož je zřejmé pořadí, v jakém byli advokáti ustanovováni, a v případě, že nebyl ustanoven advokát, který byl na řadě, musí být uveden i důvod, pro který nebyl ustanoven. S navrhovanou úpravou souhlasím, podle mého názoru se zvýšením transparentnosti odstraní pochybnosti o nerespektování pořadí při ustanovování advokátů.

Podle § 40 trest. řádu je ustanovený obhájce povinen obhajobu převzít. Z důležitých důvodů však může být obhájce na svou žádost nebo na žádost obviněného povinnosti obhajování zproštěn a místo něho ustanoven obhájce jiný. Povinnosti obhajování zprostí v řízení před soudem předseda senátu a v přípravném řízení soudce. Tento postup je možný jen na návrh obhájce či obviněného. Příkladem důležitého důvodu může být vážné narušení vztahu mezi obhájcem a obviněným či ztráta důvěry. Při posuzování tohoto důvodu pro zproštění musí soud přistupovat citlivě, protože na jedné straně nelze tolerovat pouhé přání klienta či advokáta vyvázat se ze zástupního vztahu, neboť takový postup by byl zcela jistě nadužíván, ne-li zneužíván, na druhé straně nelze po advokátovi (ani po klientovi) požadovat detailní vysvětlení rozporů, které mezi nimi vznikly. Mohlo by tak dojít nejen k porušení povinné mlčenlivosti ze strany advokáta, ale i o zcela konkrétní poškození práv zastoupeného, mohlo by třeba jít o sdělení, že zástupce odmítá navrhovat v civilní věci důkazy, o nichž ví, že byly zfalšovány, anebo obhájce nechce akceptovat obhajobu obviněného spočívající v obvinění jiné osoby, o němž předpokládá, že není pravdivé.³⁵

Ačkoliv obhájce ustanovuje soud, stát nenese odpovědnost za způsob obhajoby. Pokud ustanovený obhájce nevykonává obhajobu řádně, může se obviněný obrátit na soud, aby byl obhájce zproštěn obhajoby, nebo se může obrátit na Českou advokátní komoru s podnětem na zahájení kárného řízení.

---

³⁴ Klega, J. *Změna ve způsobu ustanovování obhájců* [online]. [cit. 2023-3-27]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/zmena-ve-zpusobu-ustanovovani-obhajcu-99354.html>

³⁵ Ježek, V. *Právní povaha určení advokáta podle § 18 odst. 2 zákona o advokacii*. Bulletin advokacie č. 8/1999, str. 12.

Předseda senátu a v přípravném řízení soudce má právo rozhodnout o zproštění ustanoveného obhájce povinnosti obhajování i proti vůli obviněného či obhájce. Může tak učinit jedná-li se o advokáta, proti kterému je nebo bylo vedeno trestní stíhání, a v důsledku toho v řízení, ve kterém by měl vykonávat obhajobu, má postavení obviněného, svědka nebo zúčastněné osoby. Také pokud jde o advokáta, který v trestním řízení vypovídá jako svědek, podává znalecký posudek nebo je činný jako tlumočník. Dalším důvodem zproštění je opakovaná (alespoň dvakrát) neúčast (nezajištění účasti svého zástupce) u úkonů trestního řízení, při nichž je účast nezbytná, a také pokud dojde ke kolizi zájmů při obhajobě více spoluobviněných. Posledním důvodem ke zproštění je, pokud ustanovený obhájce nevykonává obhajobu delší dobu (§ 40a odst. 1 trest. řádu). Pod tímto důvodem si lze představit například dlouhodobou nemoc obhájce či pozastavení výkonu advokacie.

Trestní řád pamatuje i na situaci, kdy si obviněný nemůže služby obhájce dovolit z finančních důvodů. Osvědčil-li obviněný, že nemá dostatek prostředků, aby si hradil náklady obhajoby, rozhodne předseda senátu a v přípravném řízení soudce, že má nárok na obhajobu bezplatnou nebo za sníženou odměnu (§ 33 odst. 2 trest. řádu). Návrh na přiznání nároku s přílohami prokazující nedostatek finančních prostředků obviněný podává v přípravném řízení prostřednictvím státního zástupce. Těmito přílohami může být daňové priznání, potvrzení zaměstnavatele o výši příjmu, výpis z bankovního účtu, důchodový výměr apod.³⁶ Ústavní soud konstatuje, že citovaný § 33 odst. 2 trest. řádu se vykládá tak, že nárok na bezplatnou obhajobu je dán u obviněného, který se zřetelem na majetkové, výdělkové a rodinné poměry nemůže zaplatit odměnu za obhajobu bez ohrožení své nutné výživy nebo výživy osob, o které je podle zákona povinen pečovat. Posuzovány jsou za prvé současné finanční možnosti dotyčného, a za druhé, jsou-li shledány nedostatečnými, je v druhém kroku hodnocena majetková potencialita do budoucna. Rozhodná je celková ekonomická situace, možnosti a perspektiva obviněného.³⁷ Trestní řád také umožňuje předsedovi senátu a v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudci rozhodnout o nároku na obhajobu bezplatnou nebo za sníženou odměnu i bez návrhu obviněného (je-li to třeba k ochraně práv obviněného), vyplývá-li ze shromážděných důkazů, že obviněný nemá dostatek prostředků na náhradu nákladů obhajoby. Návrh je oprávněn podat i obhájce a osoby uvedené v § 37 odst. 1 trest. řádu (opatrovník, příbuzný v pokolení přímém, sourozenec, osvojitel, osvojenec, manžel, partner, druh, zúčastněná osoba). Pomine-li důvod, pro který vznikl nárok na bezplatnou obhajobu nebo obhajobu za sníženou odměnu, ustanovení obhájce zruší předseda senátu a v přípravném řízení soudce (§ 33 odst. 4 trest. řádu). Judikatura

³⁶ Jelínek, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 8. vydání. Praha: Leges, 2020, s. 663.

³⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 1. 2. 2022, sp. zn. III. ÚS 3501/20

zdůrazňuje, že zrušení ustanovení obhájce, kterého soud ustanovil obviněnému na jeho žádost z důvodu, že obviněnému byl přiznán nárok na bezplatnou obhajobu, se vůbec neváže na existenci (zánik) důvodů nutné obhajoby, nýbrž výlučně na pominutí důvodů, které vedly k přiznání nároku na bezplatnou obhajobu.³⁸ Aktuální verze návrhu nového trestního řádu (stav ke dni 14. 10. 2022) zachovává úpravu bezplatné obhajoby nebo obhajoby za sníženou odměnu, pouze ji vyčleňuje do samostatného paragrafu (již ji nenajdeme v paragrafu označeném „Práva obviněného“), čímž se zlepší přehlednost úpravy.

2.3.4. Obhájce určený Českou advokátní komorou

Vedle obhajoby na základě plné moci a obhajoby obhájcem ustanoveným soudem, které zakotvuje trestní řád, známe ještě obhajobu obhájcem určeným Českou advokátní komorou. Tuto možnost upravuje zákon o advokacii v § 18 odst. 2. Podle něj má ten, kdo nespĺňuje podmínky pro ustanovení advokáta soudem podle zvláštních právních předpisů a ani si nemůže zajistit poskytnutí právních služeb jinak, právo, aby mu Česká advokátní komora na základě jeho včasné žádosti určila advokáta k poskytnutí právní porady nebo právní služby. Česká advokátní komora ve svém rozhodnutí o určení advokáta vymezí věc, ve které je advokát povinen poskytnout právní služby, a vymezí též rozsah těchto služeb. Advokát, který byl takto komorou určen, je povinen uzavřít se žadatelem příkazní smlouvu (smlouvu o poskytování právních služeb), na jejímž základě bude udělena plná moc obhájci. Na rozdíl od ustanovení obhájce soudem tedy opatření komory samo o sobě není právní skutečností, která již bez dalšího zakládá práva a povinnosti obhájce obhajobu vykonat (určení komorou nenahrazuje udělení plné moci klientem).³⁹ Advokát je však povinen poskytnutí právních služeb odmítnout, jestliže v téže věci nebo ve věci související již poskytl právní služby jinému, jehož zájmy jsou v rozporu se zájmy toho, kdo o poskytnutí právních služeb žádá, osobě, jejíž zájmy jsou v rozporu se zájmy toho, kdo o právní služby žádá, poskytl již v téže věci nebo věci související právní služby advokát, s nímž vykonává advokacii ve společně, nebo v případě zaměstnaného advokáta advokát, který je jeho zaměstnavatelem, anebo advokát, který je zaměstnancem stejného zaměstnavatele, dále pokud by informace, kterou má o jiném klientovi nebo o bývalém klientovi, mohla toho, kdo o poskytnutí právních služeb žádá, neoprávněně zvýhodnit, projednání věci se zúčastnil advokát, případně osoba advokátovi blízká, nebo zájmy

---

³⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 2. 2010, sp. zn. 11 Tdo 1041/2009

³⁹ Jelínek, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Leges, 2021, s. 280.

toho, kdo o poskytnutí právních služeb žádá, jsou v rozporu se zájmy advokáta nebo osoby advokátovi blízké (§ 19 odst. 1 zák. o advokacii).

2.3.5. Pluralita obhájců

Pluralitou obhájců rozumíme obhajobu, která je prováděná více obhájci současně. Jde o situace, kdy obviněný udělí plnou moc v jednom trestním řízení více obhájcům. S pluralitou obhájců se setkáme pouze u zvolených obhájců, neboť ustanoven může být obviněnému jen jeden obhájce. Trestní řád pluralitu zvolených obhájců připouští a v § 37 zakotvuje povinnost obviněného oznámit orgánu činnému v trestním řízení, kterého z těchto obhájců zmocnil k přijímání písemností a k vyrozumívání o úkonech trestního řízení. Pokud tak neučiní, určí jej předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce.

Pokud nahlédneme do aktuální verze návrhu nového trestního řádu (stav ke dni 14. 10. 2022), zákonodárce zde rozšiřuje právní úpravu plurality obhájců. Obviněný bude mít povinnost oznámit orgánu činnému v trestním řízení, který z obhájců je obhájcem hlavním. Hlavní obhájce koordinuje obhajobu a vystupuje za všechny zvolené obhájce vůči orgánům činným v trestním řízení. Dále je vyrozumíván o úkonech trestního řízení a jsou mu doručovány písemnosti. Pokud obviněný neoznámí, kdo je hlavním obhájcem, a to ani na výzvu orgánu činného v trestním řízení, předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce určí jako hlavního obhájce toho z nich, který byl zvolen nejdříve, případně podle abecedního pořadí jejich příjmení. S tímto ustanovením aktuálního znění návrhu trestního řádu nesouhlasím. Domnívám se, že jeho cílem je za prvé obecné zvýšení přehlednosti ve vztahu k orgánům činným v trestním řízení, neboť za všechny zvolené obhájce má vystupovat vůči těmto orgánům pouze obhájce hlavní, a za druhé se zákonodárce snaží zamezit průtahům v řízení, když v nové úpravě zakotvuje, že ustanovení o výkonu práv obhájce musí být dodržena ve vztahu k hlavnímu obhájci (např. pokud má obviněný dva obhájce a ve věci je nařízeno hlavní líčení, kterého se účastní pouze jeden obhájce, druhý se omluví a žádá odročení, podle nynější právní úpravy nelze hlavní líčení konat, neboť by došlo k porušení práva na obhajobu, podle nové právní úpravy by se zmíněné hlavní líčení konat mohlo). Avšak mám za to, že tím všichni ostatní obhájci ztratí samostatná obhajovací práva a povinnosti. Práva a povinnosti se tak stanou odvozenými od postavení hlavního obhájce, který bude reprezentovat obhajobu jako celek, koordinovat jednotný postup všech obhájců a ostatní obhájci budou moci uplatňovat dílčí procesní práva až po dohodě s ním. Z pohledu de lege ferenda si myslím, že by obhájci neměli být rozdělováni na obhájce hlavní a obhájce vedlejší, neboť obviněný si často volí v komplikovaných kauzách záměrně více obhájců z důvodu jejich různé specializace (př. obviněný je trestně stíhán

pro více skutků s různou právní kvalifikací a k právnímu posouzení jsou nutné speciální znalosti z více oborů nebo se jedná se o složitý případ, kdy je nutné rozdělení úkonů obhajoby apod.), a každý takový obhájce by měl disponovat samostatnými neodvozenými obhajovacími právy a povinnostmi. Aktuální verze návrhu nového trestního řádu (stav ke dni 14. 10. 2022) neupravuje otázku, kolik obhájců si obviněný může zvolit, ačkoliv část odborné veřejnosti zastává stanovisko, že by horní hranice počtu obhájců, které si obviněný může zvolit, měla být stanovena.

2.3.6. Obhajoba více obviněných

Jako jeden obviněný může mít více obhájců, tak jeden obhájce může obhajovat více obviněných. Zde ale musí být obhájce obezřetný, jestli nehrozí kolize zájmů mezi spoluobviněnými, která by byla důvodem pro vyloučení obhájce z obhajování. Jestliže hrozí vznik konfliktu zájmů mezi obviněnými, obhájce je povinen takovou obhajobu odmítnout.

2.4. Práva a povinnosti obhájce

Práva a povinnosti obhájce v trestním řízení nalezneme zejména v trestním řádu, dále pak v zákoně o advokacii. Nejsou to ale jediné zdroje práv a povinností obhájce, dále můžeme jmenovat například zákon o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, který ukládá advokátovi povinnost zavést a uplatňovat strategii a postupy vnitřní kontroly a komunikace k řízení rizik AML, školit své zaměstnance či poučit klienta o zpracování osobních údajů v souvislosti s plněním povinností v oblasti AML/CFT.⁴⁰

Mezi povinnosti obhájce podle § 41 odst. 1 trestního řádu patří povinnost poskytovat obviněnému potřebnou právní pomoc, účelně využívat zákonných prostředků a způsobů obhajoby k hájení jeho zájmů, zejména pečovat o to, aby byly v řízení náležitě a včas objasněny skutečnosti, které obviněného zbavují viny nebo jeho vinu zmírňují, a tím přispívat ke správnému objasnění a rozhodnutí věci. Obhájce zásadně nesmí uvádět žádnou okolnost, která by postavení jeho klienta zhoršila, a to i přestože je sám vnitřně přesvědčen o vině obviněného, ač tento vinu popírá, či dokonce o tom, že klient spáchal trestný čin, ví, jelikož mu klient tuto skutečnost sdělil ovšem s tím, že před orgány činnými v trestním řízení bude obviněný trvat na tom, že se žádného trestného činu nedopustil.⁴¹ V následujících odstavcích téhož paragrafu jsou vypočteny práva

---

⁴⁰ Metodická informace k zavedení systému vnitřních zásad zpracovaného pro účely § 21 a § 21a zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů [online]. [cit. 2023-1-26]. Dostupné z: https://www.cak.cz/assets/svz_final_2-zakladni-text.pdf

⁴¹ Jelínek, J., Uhlířová, M. *Obhájce v trestním řízení*. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 215.

obhájce. Obhájce je oprávněn již za přípravného řízení činit za obviněného návrhy (např. návrh na provedení důkazu, návrh na přerušování řízení aj.) podávat za něho žádosti (např. žádost o propuštění z vazby, žádost o navrácení lhůty aj.) a opravné prostředky. Činí tak v průběhu celého trestního řízení, a to písemnou i ústní formou. Dále je obhájce oprávněn nahlížet do spisů (v přípravném řízení může být ze závažných důvodů odepřeno, v soudním stadiu řízení nikoliv) a zúčastnit se vyšetřovacích úkonů (jejichž výsledek může být použit jako důkaz v řízení před soudem), při kterých může klást otázky vyslychaným osobám (aktuální verze návrhu nového trestního řádu už i toto výslovně zakotvuje v § 65 ve výčtu práv obhájce). Obhájce je dále oprávněn mluvit s obviněným, který je ve vazbě nebo ve výkonu trestu odnětí svobody, a to bez přítomnosti třetí osoby (rozsah tohoto práva musí být totožný u obviněného, který je na svobodě i obviněným, u kterého je osobní svoboda omezena). V řízení před soudem je obhájce oprávněn zúčastnit se všech úkonů, kterých se může zúčastnit obviněný. Všechna tato oprávnění může obhájce vykonávat i proti vůli obviněného, je-li jeho svéprávnost omezena, ale vždy jen ve prospěch obviněného. Poslední odstavec § 41 zakotvuje právo obhájce vyžádat si předem kopii nebo průpis protokolu o každém úkonu trestního řízení ve všech stadiích trestního řízení. Aktuální verze návrhu nového trestního řádu vypouští slovíčko „předem“, neboť v současnosti se již protokoly sepisují na počítači a není potřeba vkládat předem průklepový papír do psacího stroje, a doplňuje, že pořizují-li se o úkonu zvukový záznam, má obhájce právo si vyžádat kopii takového zvukového záznamu.

Některá práva obhájce nalezneme v dalších ustanoveních trestního řádu, jde například o právo klást otázky svědkům po vyslechnutí soudem, právo provést některé důkazy (výslech svědka či znalce) či právo přednést závěrečnou řeč. Nelze opomenout ani právo na doručování důležitých písemností od orgánů činných v trestním řízení.

Důležitým právem obhájce je také právo vyhledávat, předkládat a navrhopvat důkazy k provedení. Toto právo nalezneme v § 89 odst. 2 trest. řádu, podle kterého může každá ze stran vyhledat, předložit nebo navrhopnout důkaz k provedení. To se týká jak předsoudního tak soudního řízení. Závisí pak na taktice obhajoby, kdy navrhopne jednotlivé důkazy k provedení, tj. zda v přípravném řízení či při hlavním líčení. Například pokud obhajoba navrhopne výslech svědka v přípravném řízení, výslech provádí policejní orgán. Zatímco když je navrhopn výslech až v řízení před soudem, může být obhájci umožněno, aby výslech provedl on sám. Aktuální verze návrhu nového trestního řádu zakotvuje tento výčet práv v samostatném paragrafu a k právu vyhledávat, předkládat a navrhopvat důkazy k provedení přidává právo je v souladu se zákonem provést, které sem obsahově a z hlediska systematiky patří.

Rozsah oprávnění obhájce není identický s rozsahem oprávnění obviněného. Je užší potud, že určité úkony a opatření jsou vázány na osobu obviněného (např. výslech obviněného, právo

posledního slova). Pokud jde o účast obviněného a obhájce ve vyšetřování, platí, že obhájce je oprávněn být přítomen již od zahájení trestního stíhání při vyšetřovacích úkonech, jejichž výsledek může být použit jako důkaz v řízení před soudem (§ 165 odst. 2), kdežto účast obviněného na vyšetřovacích úkonech může policejní orgán připustit. Oprávnění obhájce je v tomto směru do jisté míry širší, neboť jde ze strany obhájce o procesní nárok, zatímco u obviněného jde o možnost, nikoliv o jeho nárok.⁴² Problematická je otázka, zda právo vyjádřit se po každém provedeném důkazu k němu podle § 214 trest. řádu přísluší i obhájci obžalovaného nebo pouze obžalovanému. Praxe soudů ohledně ustanovení § 214 trest. řádu je totiž ve vztahu k obhájci obžalovaného výrazně nejednotná, kdy část soudů povoluje nejen obžalovanému, ale právě i jeho obhájci, vyjádřit se individuálně ke každému provedenému důkazu bezprostředně po tomto procesním úkonu, a to i za situace, kdy se proti takovému postupu výslovně staví protistrana a kdy část senátů právo obhájce vyjádřit se tímto způsobem razantně odmítá s tím, že se jedná o výsadní osobnostní právo obžalovaného, které obhájci nemůže za žádných okolností příslušet. Z postoje Ústavního soudu lze odvodit, že tento připisuje soudu povinnost umožnit nejen obžalovanému, ale i jeho obhájci, bezprostředně se vyjádřit ke každému individuálně provedenému důkazu, což je ostatně zcela v souladu s ústavně zaručeným právem obžalovaného na obhajobu dle čl. 40 odst. 3 Listiny, které je v rámci trestního řízení realizováno ustanovením § 2 odst. 13 trestního řádu.⁴³ S tímto postojem se ztotožňuji. Domnívám se, že obžalovaný není schopen zhodnotit provedené důkazy po právní stránce, a proto vyjádření obhájce považuji za nutné.

Zákon o advokacii zakotvuje práva a povinnosti advokátů v § 16-31. Mezi základní povinnosti patří povinnost chránit a prosazovat práva a oprávněné zájmy klienta a řídit se jeho pokyny. Vázanost obhájce pokyny obviněného lze podle Mandáka spatřovat ve třech rovinách: a) procesní postup, b) skutkové otázky, c) právní otázky.⁴⁴ Co se týče procesního postupu, obhájce je plně vázán pokyny klienta ve vztahu k postupu v řízení, tj. jestli má/nemá být podán návrh, žádost či opravný prostředek. Zde je žádoucí písemné stvrzení závažných pokynů přímo od klienta, aby se předešlo případným sporům. Ve skutkových otázkách nemůže být obhájce vázán stanoviskem obviněného bez výhrad, neboť obhájce musí uvádět pouze skutečnosti, které obviněného vyvíňují nebo jeho vinu zmírňují. Poslední rovina vázanosti je tedy rovina právní, zde obhájce pokyny klienta vázán není, neboť je to obhájce, kdo je v této rovině odborník. Advokát musí jednat čestně a svědomitě a je povinen využívat důsledně všechny zákonné prostředky

---

⁴² Jelínek, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Leges, 2021, s. 268-269.

⁴³ Kučerka, M. *Vyjádří se obhájce nebo obžalovaný? § 214 TŘ a nejednotná praxe* [online]. [cit. 2023-4-27]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/vyjadri-se-obhajce-nebo-obzalovany-214-tr-nejednotna-praxe>

⁴⁴ Mandák, V. *Meze trestní obhajoby – nástin základních otázek*. Bulletin advokacie č. 10/2003, str. 33.

a v jejich rámci uplatnit v zájmu klienta vše, co podle svého přesvědčení pokládá za prospěšné, a je povinen postupovat v souladu se stavovským předpisem. Mezi hlavní povinnosti advokáta řadíme i povinnost zachovávat mlčenlivost o všech skutečnostech, o nichž se dozvěděl v souvislosti s poskytováním právních služeb. Nelze opomenout povinnost advokáta používat v trestním řízení před soudem, v řízení před Nejvyšším soudem, Nejvyšším správním soudem a Ústavním soudem stavovský oděv, jenž slouží ke zvýšení reprezentativnosti procesu.

Zvláštní povinnosti má obhájce, jehož klient je omezen na osobní svobodě – je ve vazbě či ve výkonu trestu. Obhájce je povinen účastnit se úkonů trestního řízení a informovat o nich klienta. Dále je povinností obhájce navštívit klienta ve vazbě a podat návrh na propuštění klienta z vazby pokud důvody vazby pominuly.

3. Obhajoba v hlavním líčení

3.1. Stadia trestního řízení

Trestní řízení je rozděleno do několika fází, v nichž orgány činné v trestním řízení, popř. další orgány, plní své úkoly s cílem dostat účelu trestního řízení. Tyto fáze (časové úseky) nazýváme stadia trestního řízení. Rozlišujeme pět stadií trestního řízení: přípravné řízení, předběžné projednání žaloby, hlavní líčení, opravné řízení a řízení vykonávací. Přípravné řízení má charakter předsoudního stadia trestního procesu, následující fáze pak představují řízení před soudem. Trestní řízení ale nemusí projít všemi stadii trestního řízení, může v kterékoli jeho fázi skončit.

Nejvýznamnějším stadiem trestního řízení je hlavní líčení, nazýváno též jako jádro trestního řízení. Hlavní líčení je těžištěm dokazování a rozhodování. Kromě toho, že se v hlavním líčení rozhoduje o vině a trestu obžalovaného, uplatňují se v něm základní zásady trestního řízení v nejšířší míře.

3.2. Pojem, rysy a význam hlavního líčení

Hlavní líčení je tedy nejdůležitější fází trestního řízení. Jeho průběh je určen obžalovací zásadou. Obžaloba, obhajoba a rozhodování ve věci jsou rozděleny mezi samostatné procesní subjekty, jejichž procesní funkce jsou předem dány.⁴⁵

Jednání před soudem má charakter sporu mezi stranami, tj. žalobcem (státním zástupcem) a obžalovaným, které jsou procesně rovnoprávné. Tím je naplněna zásada rovnosti stran podle čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod. Obě strany mohou podávat návrhy, vyjadřovat se k tvrzením a návrhům druhé strany, vyjadřovat se k prováděným důkazům, uvádět důkazy, kterými prokazují svá tvrzení, provádět důkazy, klást otázky vyslychaným osobám, pronést závěrečnou řeč, podat opravný prostředek či vznášet námítky.

Význam hlavního líčení tkví v dokazování a následném rozhodnutí. Je úkolem soudu, aby byly provedeny všechny důkazy potřebné pro rozhodnutí. Soud tak musí v hlavním líčení objasnit všechny rozhodné skutečnosti, ať už svědčí ve prospěch nebo neprospěch obviněného, aby mohl věc vyřídit, tedy vydat rozhodnutí.

---

⁴⁵ Jelínek, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Leges, 2021, s. 612-613.

3.3. Příprava hlavního líčení

Aby hlavní líčení zdárně proběhlo, musí být náležitě připraveno. Cílem přípravy hlavního líčení je, aby věc bylo možné projednat a rozhodnout bez odročení (§ 198 odst. 3 trest. řádu). Přípravu hlavního líčení činí předseda senátu, příp. samosoudce. Zde je v souvislosti s obhajobou nutné uvést, že obviněný ani obhájce se nemohou účastnit úkonů, jež předseda senátu (samosoudce) provádí při přípravě hlavního líčení.

Pokud soud po předběžném projednání obžaloby nerozhodne o předložení věci k rozhodnutí o příslušnosti soudu, který je nejbližší společně nadřízen jemu a soudu, jenž je podle něj příslušný, nepostoupí věc jinému orgánu, nezastaví trestní stíhání, nepřeruší trestní stíhání, nevrátí věc státnímu zástupci k došetření, trestní stíhání podmíněně nezastaví nebo nerozhodne o schválení narovnání, dá předseda senátu doručit opis obžaloby (§ 196 odst. 1 trest. řádu) obžalovanému a jeho obhájci (zákonnému zástupci obžalovaného, pokud je jeho svéprávnost omezena, orgánu sociálně-právní ochrany dětí v řízení ve věcech mladistvých, poškozenému, v případě, že je znám jeho pobyt nebo sídlo a zúčastněné osobě, je-li v obžalobě učiněn návrh na zabránění věci, která jí náleží). Předseda senátu spolu s doručením opisu obžaloby upozorní obžalovaného, že má právo se v jím stanovené lhůtě vyjádřit ke skutečnostem uvedeným v obžalobě, zejména, zda se cítí být nevinný nebo vinný spácháním skutku anebo některého ze skutků uvedených v obžalobě a z jakých důvodů, zda má zájem uzavřít se státním zástupcem dohodu o vině a trestu nebo zda chce v hlavním líčení prohlásit svou vinu, zda souhlasí s popisem skutku a jeho právní kvalifikací a s navrženým trestem, případně ochranným opatřením, a které skutečnosti považuje za nesporné (§ 196 odst. 2 trest. řádu). Aktuální verze návrhu nového trestního řádu mezi tento výčet přidává ještě právo obžalovaného vyjádřit se k tomu, zda požaduje opakování všech nebo některých výsledků dříve vyslechnutých osob v hlavním líčení, nebo zda souhlasí s přečtením protokolů o jejich výsledku. Cílem zákonodárce je zrychlit a zjednodušit trestní řízení. Soud bude tímto už předem srozuměn se stanoviskem obžalovaného k přečtení protokolů, což může přispět k efektivnějšímu průběhu řízení bez zbytečného odročování a k celkovému zrychlení fáze dokazování. Předseda senátu dále poučí obžalovaného o následcích spojených s uvedenými vyjádřeními a zároveň jej poučí i o tom, že vyjádření k obžalobě, nejde-li o doznání nebo o prohlášení viny, za něj může učinit i jeho obhájce, a to i když se hlavní líčení koná v jeho nepřítomnosti. Zašle-li obžalovaný vyjádření k obžalobě, předseda senátu je doručí státnímu zástupci (§ 196 odst. 3 trest. řádu). Trestní řád stanoví, že opis obžaloby musí být doručen nejpozději s předvoláním k hlavnímu líčení nebo s vyrozuměním o něm (§ 196 odst. 5 trest. řádu). Šámal k doručování opisu obžaloby s předvoláním k hlavnímu líčení nebo s vyrozuměním o něm uvádí, že se jedná o zavedenou praxi

soudů, kterou sice trestní řád umožňuje, počítá s ní však jako s nejzazší možností.⁴⁶ Aktuální verze návrhu nového trestního řádu tuto praxi změní, neboť zakotvuje, že opis obžaloby musí předseda senátu dát doručit nejpozději do 15 dnů od podání obžaloby k soudu. Předseda senátu také musí vyzvat osoby, jimž se opis obžaloby doručuje, aby návrhy na provedení dalších důkazů u hlavního líčení včas soudu sdělily a uvedly okolnosti, které mají být těmito důkazy objasněny (§ 196 odst. 4 trest. řádu), a to proto, aby bylo možné zajistit provedení takových důkazů během hlavního líčení. Aktuální verze návrhu nového trestního řádu zakotvuje, že soud musí tyto osoby zároveň upozornit, že může v hlavním líčení zamítnout návrh na provedení důkazního prostředku, o kterém strana věděla již v době doručení této výzvy, ale bez vážného důvodu jej nenavrhl. Toto ustanovení považují za klíčové, neboť jím zákonodárce posiluje koncentraci řízení.

K hlavnímu líčení je nutno předvolat obžalovaného, svědky a znalce. Bez účasti obžalovaného lze hlavní líčení konat nebo v něm pokračovat jen ve výjimečných případech. Tyto případy jsou vypočteny v § 202 odst. 2 až 5 trest. řádu. V nepřítomnosti obžalovaného se může hlavní líčení provést, jen když má soud za to, že věc lze spolehlivě rozhodnout a účelu trestního řízení dosáhnout i bez přítomnosti obžalovaného, a přitom obžaloba byla obžalovanému řádně doručena a obžalovaný byl k hlavnímu líčení včas a řádně předvolán a o skutku, který je předmětem obžaloby, byl obžalovaný už některým orgánem činným v trestním řízení vyslechnut a bylo dodrženo ustanovení o zahájení trestního stíhání (§ 160) a obviněný byl upozorněn na možnost prostudovat spis a učinit návrhy na doplnění vyšetřování (§ 166 odst. 1). Na následky nedostavení se musí být obžalovaný v předvolání upozorněn. To se netýká jen rozhodnutí o vině, nýbrž i rozhodnutí o trestu. Proto hlavní líčení nelze konat v nepřítomnosti obžalovaného, vyžaduje-li si náležité objasnění okolností významných pro rozhodnutí o trestu přítomnosti obžalovaného, i když by bylo možno o jeho vině spolehlivě rozhodnout i bez jeho přítomnosti.⁴⁷ Hlavní líčení v nepřítomnosti obžalovaného ale nelze konat, je-li obžalovaný ve vazbě nebo ve výkonu trestu odnětí svobody nebo jde-li o trestný čin, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice převyšuje pět let (aktuální verze návrhu nového trestního řádu jej nahrazuje zločinem, zákonodárce tedy zužuje případy, kdy hlavní líčení v nepřítomnosti obžalovaného nelze konat, na úmyslné trestné činy, u nichž zákon stanovuje horní hranici trestní sazby, která převyšuje pět let), ledaže obžalovaný v těchto případech požádá, aby hlavní líčení bylo konáno v jeho nepřítomnosti. Aktuální verze návrhu nového trestního řádu do uvedeného výčtu přidává ještě

---

⁴⁶ Dimun, P. *Šamal: Nový trestní řád by měl omezit závěrečné řeči i rozšířit pravomoci odvolacích soudů* [online]. [cit. 2023-4-19]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2019/06/samal-novy-trestni-rad-by-mel-omezit-za-verecne-rci-i-rozsirit-pravomoci-odvolacich-soudu/>

⁴⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ČSR ze dne 23. 2. 1972, sp. zn. 11 Tz 16/72

výkon ochranného opatření spojeného se zbavením osobní svobody nebo pozorování ve zdravotnickém ústavu. V návrhu nového trestního řádu ale nacházíme výjimku z výše uvedeného: „Pokud účast obviněného, který je ve výkonu ochranného opatření spojeného se zbavením osobní svobody nebo na pozorování v zdravotnickém ústavu, na hlavním líčení během přiměřené lhůty neumožňuje jeho zdravotní stav, nebo by vedla k značnému ohrožení nebo zhoršení jeho zdravotního stavu, a to i v případě zajištění jeho účasti prostřednictvím videokonferenčního zařízení, provede se hlavní líčení v jeho nepřítomnosti. O tom rozhodne soud usnesením po výsledku znalce a provedení případných jiných potřebných šetření. Usnesení, že hlavní líčení bude provedeno v nepřítomnosti obviněného, smí být vydáno až poté, co předseda senátu obviněného zhlédl.“ To umožní soudu v těchto případech rychlejší provedení hlavního líčení bez zbytečných průtahů.

Obžalovaný má právo být přítomen celému hlavnímu líčení, jde o významnou složku práva na obhajobu. Toto právo je zakotveno i na mezinárodní úrovni, konkrétně v čl. 14 odst. 3 písm. d) Mezinárodního paktu o občanských a politických právech. Právo obžalovaného účastnit se projednání své věci před soudem je základním prvkem kontradiktorního procesu, je atributem práva na spravedlivý proces.⁴⁸

Ostatní osoby se o hlavním líčení pouze vyrozumívají. Pokud se předvolaná osoba k hlavnímu líčení nedostaví, lze její přítomnost vynucovat předvedením nebo uložením pořádkové pokuty. V případě nepřítomnosti státního zástupce či obhájce při nutné obhajobě se postupuje podle § 66 odst. 3 trest. řádu, tj. soud je může předat příslušnému orgánu ke kárnému postihu. Příslušným orgánem se zde rozumí v případě obhájce tříčlenný senát, složený z advokátů zvolených do kárné komise České advokátní komory, jmenovaný předsedou kárné komise, a u státního zástupce kárný soud, kterým je Nejvyšší správní soud. Co se týče přítomnosti obhájce u hlavního líčení, platí, že v případech nutné obhajoby nelze konat hlavní líčení ani v něm pokračovat v nepřítomnosti obhájce, a to i tehdy, neúčastní-li se obhájce hlavního líčení na základě dohody s obžalovaným. V takovém případě by došlo konáním hlavního líčení (jeho části) v nepřítomnosti obhájce k porušení práva tohoto obžalovaného na obhajobu a důkazy provedené v nepřítomnosti jeho obhájce by byly vůči tomuto obžalovanému neúčinné.⁴⁹

Trestní řád v § 181 odst. 3 stanoví, že předseda senátu je povinen nařídit hlavní líčení v řízení před okresním soudem ve lhůtě tří týdnů od podání obžaloby, před krajským soudem jako soudem prvního stupně pak ve lhůtě tří měsíců od podání obžaloby. V těchto lhůtách musí být nařízeno hlavní líčení, ne konáno hlavní líčení. Pokud by však soudce ve stanovené lhůtě nařídil hlavní

---

⁴⁸ Jelínek, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Leges, 2021, s. 619.

⁴⁹ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 5. 10. 1999, sp. zn. 12 To 96/99

líčení, ale jeho počátek nedůvodně stanovil na velmi dlouhou dobu dopředu, bylo by možno takový postup označit za obcházení zákona a soudce by se vystavoval riziku možného postihu za zaviněné průtahy v řízení.⁵⁰ Po nařízení hlavního líčení se obviněný označuje jako obžalovaný (§ 12 odst. 8 trest. řádu). Předseda senátu musí také zachovat lhůtu k přípravě na hlavní líčení, která činí u obžalovaného, obhájce a státního zástupce nejméně pět pracovních dnů. Pokud není tato lhůta zachována, nelze hlavní líčení provést a musí být odročeno. V případě, že by se hlavní líčení přesto konalo, jde o podstatnou vadu řízení a muselo by se opakovat. Tuto pětidenní lhůtu lze zkrátit jen se souhlasem přímo obžalovaného, obhájce či státního zástupce. A u obžalovaného jen v případě, že se k hlavnímu líčení dostaví a o jeho provedení výslovně požádá. U obhájce obžalovaného je třeba zachovat pětidenní lhůtu k přípravě na hlavní líčení v případě nutné obhajoby, nejde-li o situaci, když se obžalovaný vzdal obhájce, a dále tam, kde si obžalovaný sám zvolil obhájce a udělil mu plnou moc k obhajobě, přičemž tato skutečnost byla soudu oznámena.⁵¹ U ostatních předvolaných (svědci, znalci, tlumočníci) a vyrozuměných osob (zákonní zástupci, poškození, zúčastněné osoby a jejich zmocněnci) musí být zachována zpravidla alespoň třídní lhůta. Tato lhůta je však pouze pořádková, jak napovídá slovíčko „zpravidla“ a s jejím nedodržením není spojena žádná procesní sankce. Po nařízení hlavního líčení není v kompetenci obhajoby zabránit jeho konání, tuto možnost má pouze státní zástupce, který může vzít obžalobu zpět.

Mezi další opatření, která souvisí s přípravou hlavního líčení, patří například zajištění účasti potřebných soudních osob, žádost policejnímu orgánu o opatření jednotlivého důkazu, doručení písemnosti či předvedení osoby, nebo zajištění obhájce obviněnému, pokud si ho obviněný nezvolil a jedná se o případ nutné obhajoby.

3.4. Obhajoba po zahájení hlavního líčení

Samotné hlavní líčení bychom mohli rozdělit do čtyř fází – počátek hlavního líčení, dokazování, závěr hlavního líčení a rozhodnutí soudu v hlavním líčení. Počátek hlavního líčení je upraven v § 205 až § 206d trest. řádu. Hlavní líčení zahajuje předseda senátu sdělením věci, jež bude projednávána. Právním účinkem zahájení hlavního líčení je, že státní zástupce může vzít poté obžalobu zpět jen tehdy, když obžalovaný netrvá na pokračování hlavního líčení.⁵² Pokud kdykoli po zahájení hlavního líčení vezme státní zástupce obžalobu zpět, musí se předseda senátu dotázat

---

⁵⁰ Šámal, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*. II. díl. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 2413-2417.

⁵¹ Šámal, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*. II. díl. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 2524-2534.

⁵² Šámal, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*. II. díl. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 2581-2586.

obžalovaného, jestli trvá na pokračování v hlavním líčení nebo nikoliv. V případě, že má obžalovaná obhájce, poradí se s ním, než na tento dotaz odpoví. Trvat na projednání obžaloby by měl obžalovaný, který chtěl projednat věc před soudem a po provedení přípravného řízení reálně předpokládá, shodně s obhájcem, že je státní zástupce v důkazní nouzi, a proto soud vynese zprošťující rozsudek, například poté, co obviněný podal návrh na předběžné projednání obžaloby a na zastavení trestního stíhání, jemuž nebylo vyhověno.⁵³ V praxi dochází ke zpětvzetí obžaloby státním zástupcem nejčastěji v průběhu nebo po skončení dokazování v hlavním líčení.⁵⁴

Po zahájení hlavního líčení předseda senátu zjistí, zda se dostavily osoby, které byly předvolány k hlavnímu líčení nebo o něm byly vyrozuměny, a zjistí jejich totožnost. U osob, u kterých musí být zachována lhůta k přípravě na hlavní líčení, zjistí, zda tato lhůta byla zachována. Jak již bylo řečeno v předchozí podkapitole, u obžalovaného a obhájce musí být zachována lhůta alespoň pěti pracovních dnů k přípravě hlavního líčení. Pokud není dodržena, lze ji zkrátit jen se souhlasem obhájce a u obžalovaného jen v případě, že se k hlavnímu líčení dostaví a o jeho provedení výslovně požádá. Pokud se některá z předvolaných osob nedostavila, rozhodne soud po slyšení přítomných stran, zda je možné hlavní líčení provést, nebo zda je nutné hlavní líčení odročit (§ 205 trest. řádu). Připomeňme, že § 202 odst. 2 stanoví, že hlavní líčení se může v nepřítomnosti obžalovaného provést, jen když soud má za to, že lze věc spolehlivě rozhodnout a účelu trestního řízení dosáhnout i bez přítomnosti obžalovaného, a přitom obžaloba byla obžalovanému řádně doručena a obžalovaný byl k hlavnímu líčení včas a řádně předvolán a o skutku, který je předmětem obžaloby, byl obžalovaný už některým orgánem činným v trestním řízení vyslechnut a bylo dodrženo ustanovení o zahájení trestního stíhání (§ 160) a obviněný byl upozorněn na možnost prostudovat spis a učinit návrhy na doplnění vyšetřování (§ 166 odst. 1). Na následky nedostavení se musí být obžalovaný v předvolání upozorněn. Není-li toto splněno, hlavní líčení musí být odročeno a přítomnost obžalovaného lze poté vynutit uložením pořádkové pokuty či jeho předvedením, poslední možností je pak rozhodnutí soudu o vedení řízení proti uprchlému. Soud v praxi dospěje k závěru, že věc lze spolehlivě rozhodnout i bez přítomnosti obžalovaného, v případech, kdy jeho nepřítomnost nepoznamená průběh a výsledky hlavního líčení tak, že by nebylo možné provést v potřebném rozsahu dokazování, dostatečně zjistit skutkový stav pro rozhodnutí a spravedlivě ve věci rozhodnout. To při dodržení práva obžalovaného na obhajobu a při zachování zásady rovnosti stran.⁵⁵ Obžalovaný sice nemusí využít své právo být přítomen hlavnímu líčení, ale obhájce by ho měl informovat, že pokud svou nepřítomnost u hlavního líčení

---

⁵³ Vantuch, P. *Trestní řízení z pohledu obhajoby*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 717.

⁵⁴ Vantuch, P. *Trestní řízení z pohledu obhajoby*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 718.

⁵⁵ Vantuch, P. *Trestní řízení z pohledu obhajoby*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 724.

řádně neomluví, může soud přečíst protokoly o výsledku svědků, znalců a spoluobviněných z přípravného řízení, a to i v případech, kdy by k tomuto čtení byl potřeba souhlas obžalovaného, pokud by byl v hlavním líčení přítomen. Obhájce by neměl souhlasit s neúčastí obžalovaného v hlavním líčení v případech, kdy by jeho výpověď před soudem měla být významným důkazním prostředkem obhajoby a obviněný v průběhu vyšetřování buď nevypovídal, nebo vypovídal nepromyšleně a bez přípravy výpovědi, případně se hájil sám, a to nevhodným způsobem, i když neměl ujasněnou ani základní taktiku obhajoby.⁵⁶ Pokud jde o případ nutné obhajoby, je nutná přítomnost obhájce, jinak by se jednalo o porušení práva na obhajobu a všechny provedené důkazy by byly neúčinné. To je zárukou, že obžalovaný nebude zkrácen na svých právech. Pokud nejde o případ nutné obhajoby a obhájce se nedostaví k hlavnímu líčení, obžalovaný má právo trvat na účasti obhájce u hlavního líčení a hlavní líčení musí být odročeno. Pokud na jeho účasti netrvá, hlavní líčení se koná. Předseda senátu zjišťuje důvod nepřítomnosti obhájce a v případě, že žádný důvod nezjistí a neobdrží omluvu, je na místě informovat Českou advokátní komoru z důvodu možného spáchání kárného provinění. Zde je však nutné připomenout, že přítomnost obžalovaného nebo jiných osob u hlavního líčení lze zajistit též prostřednictvím videokonferenčního zařízení (viz § 202 odst. 1 věta druhá).

Aktuální verze návrhu nového trestního řádu prohazuje pořadí zahájení hlavního líčení a zjištění přítomnosti osob. Podle nové právní úpravy by měl předseda senátu před počátkem hlavního líčení zjistit, zda se dostavily osoby, které byly k hlavnímu líčení předvolány nebo o něm vyrozuměny, a zjistit jejich totožnost. U osob, u kterých je třeba zachovat lhůtu k přípravě, zjistit, zda tato lhůta byla zachována. Jestliže se některá z předvolaných osob nedostaví, předseda senátu po slyšení přítomných stran zahájí hlavní líčení nebo je přeloží z důvodu, že je bez účasti takové osoby nelze provést. Pokud u někoho nebyla zachována lhůta k přípravě a tato osoba trvá na jejím zachování, předseda senátu hlavní líčení přeloží a poskytne jí novou lhůtu k přípravě. Až po provedení těchto úkonů zahájí předseda senátu hlavní líčení sdělením věci, která bude projednávána. Zákonodárce se zde snaží o snížení administrativní zátěže orgánů činných v trestním řízení a zjednodušení řízení. V současnosti předseda senátu nejdříve zahájí hlavní líčení a až pak zjišťuje přítomnost osob a zachování lhůty k přípravě, pokud se některá z předvolaných osob nedostaví nebo u někoho nebyla zachována lhůta k přípravě, musí soud odročit hlavní líčení. Návrh nové úpravy umožňuje v těchto případech přeložení hlavního líčení a jeho nezahájení. Souhlasím s návrhem nové právní úpravy, protože podle mého názoru je správné zjišťovat přítomnost osob ještě před počátkem hlavního líčení, dává to předsedovi senátu možnost nezahájit

---

⁵⁶ Vantuch, P. *Trestní řízení z pohledu obhajoby*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 733.

hlavní líčení (nenastanou tak účinky zahájení hlavního líčení – viz výše, a předseda senátu nemusí odročovat).

Pak předseda senátu vyzve státního zástupce, aby přednesl obžalobu a uvedl, které skutečnosti považuje za nesporné. Po přednesení obžaloby se předseda senátu dotáže poškozeného, zda navrhuje, aby obžalovanému byla uložena povinnost k náhradě škody nebo nemajetkové újmy v penězích způsobené trestným činem nebo k vydání bezdůvodného obohacení získaného trestným činem a v jakém rozsahu (§ 206 trest. řádu). Aktuální verze návrhu nového trestního řádu se snaží o posílení práv poškozeného, a proto zakotvuje novou povinnost předsedy senátu se poškozeného dotázat, zda žádá, aby mohl učinit prohlášení o tom, jaký na něj měl dopad spáchaný trestný čin, a to i v případě, že prohlášení učinil písemně. Poté předseda senátu vyzve obžalovaného, aby se vyjádřil ke skutečnostem uvedeným v obžalobě, zda se cítí být nevinný nebo vinný spácháním skutku anebo některého ze skutků uvedených v obžalobě, souhlasí s popisem skutku a jeho právní kvalifikací a s navrženým trestem, případně ochranným opatřením, a které skutečnosti považuje za nesporné, a poučí jej o následcích spojených s takovým vyjádřením. Dále obžalovaného opět (poprvé při doručování opisu obžaloby) upozorní na jeho právo prohlásit svou vinu a poučí jej o následcích spojených s takovým prohlášením. V případě, že už se obžalovaný k těmto skutečnostem vyjádřil už po doručení opisu obžaloby, předseda senátu se jej optá, zda setrvává na svém vyjádření nebo ho chce změnit. Důležitý z hlediska obhajoby je § 206a odst. 2 trest. řádu, který říká, že vyjádření k obžalobě může za obžalovaného učinit i jeho obhájce, a to i když se hlavní líčení koná v nepřítomnosti obžalovaného, nemůže však za něj učinit doznání nebo prohlášení viny (§ 206a trest. řádu). Má-li předseda senátu vzhledem k okolnostem případu za to, že by bylo vhodné sjednání dohody o vině a trestu, poučí o této možnosti a jejích důsledcích obžalovaného. Poté zjistí stanovisko obžalovaného, státního zástupce, příp. poškozeného. Pokud se státní zástupce a obžalovaný vyjádří, že mají o takovou dohodu zájem, předseda senátu hlavní líčení za účelem sjednání dohody přeruší. Návrh na sjednání dohody o vině a trestu může samozřejmě podat i státní zástupce nebo obžalovaný, předseda senátu však není povinen takovému návrhu vyhovět. Dohodu o vině a trestu sjednává státní zástupce s obžalovaným (jde-li o případ nutné obhajoby, sjednává státní zástupce dohodu o vině a trestu s obviněným za přítomnosti obhájce). Jednání o dohodě o vině a trestu se účastní též poškozený, pokud je přítomen při hlavním líčení. Došlo-li k sjednání dohody o vině a trestu, pokračuje se v hlavním líčení. Státní zástupce nejprve přednese obsah sjednané dohody o vině a trestu a navrhne soudu její schválení. Pokud k sjednání dohody o vině a trestu nedošlo nebo soud dohodu o vině a trestu neschválí, pokračuje se v hlavním líčení na podkladě původní obžaloby. V dalším řízení se k sjednané dohodě o vině a trestu, včetně prohlášení viny obžalovaným učiněného pro účely jejího sjednání, nepřihlíží,

ledaže obžalovaný požádá, aby takové prohlášení bylo posouzeno jako prohlášení viny podle § 206c (§ 206b trest. řádu).

Sjednání dohody o vině a trestu znamená, že obviněný se uzavřením dohody vzdává práva na meritorní projednání věci v trestním řízení před soudem. Obviněný také může podat řádný opravný prostředek – odvolání – jen v případě, že rozsudek není v souladu s uzavřenou dohodou o vině a trestu (§ 254 odst. 1 věta druhá).⁵⁷ Při sjednávání dohody o vině a trestu státní zástupce postupuje přiměřeně podle § 175a trestního řádu. Základní podmínkou sjednání dohody o vině a trestu je prohlášení obviněného, že spáchal skutek, pro který je stíhán, pokud na základě dosud opatřených důkazů a dalších výsledků přípravného řízení nejsou důvodné pochybnosti o pravdivosti jeho prohlášení. Státní zástupce musí při sjednávání dohody o vině a trestu dbát také na zájmy poškozeného.

Pokud nedošlo k sjednání dohody o vině a trestu, může obžalovaný prohlásit, že je vinný spácháním skutku anebo některého ze skutků uvedených v obžalobě a že souhlasí s právní kvalifikací takového skutku uvedenou v obžalobě (aktuální návrh nového trestního řádu rozšiřuje institut prohlášení viny a zakotvuje, že se obžalovaný v prohlášení viny může odchýlit od skutkových tvrzení nebo právní kvalifikace uvedených v obžalobě, pokud s tím státní zástupce souhlasí). Předseda senátu před rozhodnutím o přijetí prohlášení viny zjistí stanovisko státního zástupce, poškozeného a zúčastněné osoby, pokud jsou přítomni při hlavním líčení. Soud po prohlášení viny obžalovaným rozhodne, zda takové prohlášení přijímá nebo nepřijímá. Soud prohlášení viny nepřijme, není-li v souladu se zjištěným skutkovým stavem nebo zjistí-li, že v předchozím řízení došlo k závažnému porušení práv obviněného. Soud také nemusí prohlášení viny přijmout, pokud takový postup nepovažuje za vhodný s ohledem na okolnosti případu a vyjádření ostatních stran. Pokud soud rozhodne, že prohlášení viny přijímá, zároveň v usnesení uvede, že se dokazování v rozsahu, v jakém obžalovaný prohlásil vinu, neprovede a bude provedeno pouze ve zbylém rozsahu. Soudem přijaté prohlášení viny nelze odvolat a skutečnosti uvedené v prohlášení viny nelze napadat opravným prostředkem. Pokud soud rozhodne, že prohlášení viny nepřijímá, k prohlášení viny se nepřihlíží (§ 206c trest. řádu). Po zjištění stanoviska obviněného k obžalobě, nedošlo-li k sjednání dohody o vině a trestu ani k prohlášení viny obviněným, může soud rozhodnout o upuštění od dokazování těch skutečností, které státní zástupce a obviněný označili za nesporné, pokud s ohledem na ostatní zjištěné skutečnosti není závažného důvodu o těchto prohlášeních pochybovat (§ 206d trest. řádu).

---

⁵⁷ Jelínek, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Leges, 2021, s. 625.

3.5. Obhajoba při dokazování

Jak již bylo výše řečeno, hlavní líčení řídí předseda senátu. Předseda senátu rovněž provádí dokazování, nestanoví-li zákon jinak. Provedením jednotlivého důkazu nebo úkonu může pověřit člena senátu, anebo může jeho provedení uložit státnímu zástupci (§ 203 odst. 1 trest. řádu), pokud státní zástupce navrhne provedení důkazů, které nebyly navrženy již v obžalobě, a potřeba je provést vznikla v průběhu řízení před soudem (§ 180 odst. 3 trest. řádu). Tímto však není dotčeno právo státního zástupce, obžalovaného a jeho obhájce žádat o provedení důkazu. Obhájce nebo obžalovaný, který nemá obhájce, má právo se souhlasem předsedy senátu provádět důkazy ve prospěch obhajoby. Ačkoliv trestní řád počítá se součinností stran při dokazování, je to soud, kdo je odpovědný za provedení všech důkazů, které jsou potřebné pro konečné rozhodnutí. Soud se musí držet zásady bezprostřednosti a je nutné, aby se osobně seznámil se všemi těmito důkazy. Není možné, aby soud při svém rozhodování přihlédl k důkazům, které nebyly provedeny. Soud však není povinen provést všechny navržené důkazy, ale musí o vznesených důkazních návrzích rozhodnout a – pokud jim nevyhoví – musí ve svém rozhodnutí vyložit, z jakých důvodů navržené důkazy neprovedl. Jestliže tak soud neučiní, zatíží své rozhodnutí nejen vadami spočívajícími v porušení obecných procesních předpisů, ale současně postupuje v rozporu se zásadami vyjádřenými v hlavě páté Listiny základních práv a svobod a v důsledku toho též i v rozporu s čl. 95 odst. 1 Ústavy České republiky. Takzvané opomenuté důkazy, tj. důkazy, o nichž v řízení nebylo soudem rozhodnuto, případně důkazy, jimiž se soud při postupu podle zásady volného hodnocení důkazů nezabýval, proto téměř vždy založí nejen nepřezkoumatelnost vydaného rozhodnutí, ale současně též jeho protiústavnost.⁵⁸

Aktuální verze návrhu nového trestního řádu v souvislosti s vymezením rozsahu dokazování uvádí, že soud doplňuje dokazování nad rámec návrhů stran v rozsahu potřebném pro své rozhodnutí, při tom však nemá nahrazovat procesní aktivitu státního zástupce a obhájce obviněného. Zákonodárce se v návrhu nového trestního řádu snaží zdůraznit kontradiktornost řízení.

Dokazování začíná výslechem obžalovaného k obsahu obžaloby, a byl-li uplatněn nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení, též k tomuto nároku (§ 207 odst. 1 trest. řádu). Předseda senátu nejprve klade obžalovanému orientační otázku, zda obžalovaný obžalobě porozuměl (obligatorně), a dále zda se obžalovaný cítí vinen (fakultativně).⁵⁹ Ačkoliv otázku, zda se obžalovaný cítí vinen nebo nevinen spácháním skutku zakotvuje zákon, je velice kontroverzní, neboť i kdyby na ni obžalovaný odpověděl, že se cítí být

⁵⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 21. 4. 2004, sp. zn. IV. ÚS 802/02

⁵⁹ Drašík, A., a kol. *Trestní řád. Komentář*. II. díl. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 193.

vinen, nelze jeho odpověď považovat za doznání. Obžalovaný může pociťovat vinu, která ale neodpovídá vině ve smyslu zákona. Aktuální verze návrhu nového trestního řádu tuto úpravu ponechává, podle mého názoru by otázka, zda se obžalovaný cítí vinen nebo nevinen, měla být vypuštěna, neboť je velmi zavádějící a odpověď obžalovaného na takovou otázku může zkreslovat dojmy soudu. Z hlediska taktiky obhajoby lze doporučit, aby obhájce proti této otázce podal námitku, neboť obžalovaný se ke své vině či nevině vyjádří ve svém monologu. Je vhodné, aby měl obžalovaný svoji výpověď pečlivě připravenou. Obžalovaný může při výslechu znovu vylíčit skutek, který je předmětem řízení, nehledě na to, co je uvedeno v protokolu o jeho výslechu v přípravném řízení. Výpověď musí být formulovaná v souladu s taktikou obhajoby a cílem obhajoby. Pokud obviněný usiloval o prokázání své nevinity již při výslechu před policejním orgánem ve vyšetřování, potom je možné, aby jako obžalovaný před soudem, podle celkových výsledků dokazování zjištěných v přípravném řízení, zaměřil obhajobu na některý z důvodů zproštění obžaloby. Především na vyvracení či zpochybnování toho, že se stal skutek uvedený v žalobním návrhu. Pokud došlo ke skutku uvedenému v obžalobě, je namístě zaměřit obhajobu na vyvracení a zpochybnování toho, že skutek, k němuž došlo, je trestným činem. Došlo-li ke skutku uvedenému v obžalobě, a ten je trestným činem, je třeba odůvodnit, že nebylo prokázáno, že skutek, který se stal, spáchal obžalovaný, přestože byl z něj obžalován. Pokud došlo ke skutku uvedenému v obžalobě, ten je trestným činem a spáchal ho obžalovaný, lze předložit doklady o tom, že obžalovaný není pro nepřičetnost trestně odpovědný, nebo že zanikla trestnost činu.⁶⁰ Po monologu obžalovaného může předseda senátu, přisedící nebo státní zástupce přistoupit k položení otázek. Pokud se objeví podstatné rozpory mezi jeho dřívější výpovědí a jeho údaji při hlavním líčení, je třeba obžalovaného na tyto rozpory upozornit a dotázat se ho na jejich příčinu (§ 207 odst. 2 trest. řádu). Toto je jeden z taxativních důvodů, který dovoluje soudu číst protokol o dřívější výpovědi obžalovaného. Mezi další důvody patří už jen nepřítomnost obžalovaného nebo odepření výpovědi. Obžalovaný může v hlavním líčení vypovídat, ale nemusí. Je jen na něm, zda se rozhodne toto právo využít. Pokud odmítne vypovídat, předseda senátu přečte jeho výpověď z přípravného řízení jako důkaz. Čtení protokolu o dřívější výpovědi obžalovaného je výjimkou ze zásady ústnosti, podle které se důkaz výpovědi obžalovaného provádí tak, že se tato osoba vyslýchá. Další výjimky ze zásady ústnosti nalezneme v § 211 trest. řádu.

Po výslechu obžalovaného se zpravidla pokračuje výslechem svědků. Z hlediska obhajoby je žádoucí, aby měl obhájce na svědky připravené otázky. Obhajoba už po doručení obžaloby ví, které svědky navrhuje vyslechnout v hlavním líčení státní zástupce. Je tedy v zájmu obhajoby, aby

---

⁶⁰ Vantuch, P. *Trestní řízení z pohledu obhajoby*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 744-745.

po nařízení hlavního líčení obhájce nahlédl do spisu a zjistil předvolané svědky k hlavnímu líčení předsedou senátu. Četné příklady z praxe dokladují, že pokud obhájce formuluje otázky na svědka až v průběhu hlavního líčení, zejména konaného ve více jednacích dnech, mohou vzniknout obhajobě zbytečné problémy. Obhájce pak v průběhu výslechu svědka písemně připravuje reakci na to, co zaznělo v hlavním líčení. Navíc však má problém, aby v časové tísní zareagoval i na jeho výpověď z přípravného řízení, což mohl učinit v klidu ve své kanceláři v předcházejících dnech.⁶¹ Místo výslechu svědka lze v hlavním líčení číst protokol o jeho výpovědi, jestliže soud nepokládá osobní výslech za nutný a státní zástupce i obžalovaný s tím souhlasí (§ 211 odst. 1 trest. řádu). Aby obžalovaný neudělal souhlas u svědka, jemuž chce obhajoba položit otázky (protože s jeho výpovědí z přípravného řízení nesouhlasí), je nutné, aby obhajoba před konáním hlavního líčení věděla, které výpovědi svědků mají být pouze čteny.

Po výslechu svědků může být pokračováno výslechem znalců. Na výslech znalce v hlavním líčení může být obhajoba připravena vždy, pokud jej přibral policejní orgán nebo státní zástupce již v přípravném řízení, nebo pokud si sama objednala znalecký posudek. Pokud potřeba znaleckého posudku vyplyne až v řízení před soudem, potom přibírá znalce předseda senátu (§ 105 odst. 1 věta druhá trest. řádu), který o přibrání znalce vyrozumívá obviněného.⁶² Stává se tak nejčastěji po prostudování obžaloby a spisu, ale přibrání znalce je možné i v průběhu hlavního líčení, pokud z průběhu dokazování vyplyne potřeba některé skutečnosti objasnit. U znaleckého posudku musí obhájce posoudit, zda obsahuje nálezy, posudek a znaleckou doložku, a zda znalec posuzoval pouze skutkové otázky a nepřekročil svoji odbornost. V případě zjištění nedostatku, musí obhájce vznést námitky. Konkrétně může namítat například nedostatek specializace znalce nebo podjatost. Trestní řád k výslechu znalce uvádí, že vypracoval-li znalec posudek písemně, stačí, aby se při výslechu naň odvolal a stvrdil jej (§ 108 odst. 1 trest. řádu). Zde ale nemůžeme vycházet jen z díkce zákona, ale musíme se obrátit na judikaturu. Judikatura uvádí, že v řízení před soudem ustanovení § 108 odst. 1 trest. řádu nelze chápat izolovaně a je nutno je vykládat v návaznosti na ustanovení § 220 odst. 2 trest. řádu, podle kterého smí soud při svém rozhodnutí přihlížet jen ke skutečnostem, které byly probrány v hlavním líčení, a opírat se o důkazy, které byly v hlavním líčení provedeny. Samotným vyjádřením znalce, kterým se odvolává na znalecký posudek a jej stvrzuje, ještě není proveden důkaz znaleckým posudkem. Z takového vyjádření není osobám přítomným při hlavním líčení zřejmé, co je obsahem posudku a jaké závěry znalec stvrzuje. Je proto v takovém případě třeba, aby soud vyzval znalce, aby posudek přednesl, popř.

---

⁶¹ Vantuch, P. *Trestní řízení z pohledu obhajoby*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 763.

⁶² Vantuch, P. *Trestní řízení z pohledu obhajoby*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 772.

není-li to možné, aby byl znalecký posudek přečten.⁶³ Důležitý z hlediska obhajoby je § 110a trest. řádu, který staví na roveň znalecký posudek předložený stranou a znalecký posudek vyžádaný orgánem činným v trestním řízení. Toto ustanovení významně posiluje možnost účasti obhajoby na znaleckém dokazování. Lichá je obava, že posudek vyžádaný obhajobou je účelový, protože je ve prospěch obviněného. Zde se ztotožňuji s Vantuchem, který ve svém článku uvádí, že znalec by měl v posudku dospět ke stejnému závěru bez ohledu na to, kdo je objednatelem posudku. A připomíná, že obhájce má povinnost uplatňovat v zájmu obviněného pouze to, co je v jeho prospěch. Proto všechny posudky předložené obhajobou jsou a musejí být ve prospěch obviněných. Povinností obhájce je pečovat o to, aby byly v řízení náležitě a včas objasněny skutečnosti, které obviněného zbavují viny nebo jeho vinu zmírňují, a tím přispívat ke správnému objasnění a rozhodnutí věci. Tudíž je plně v souladu se zákonem, když obhájce v konkrétní věci předloží pouze posudek, který je ve prospěch obviněného. Pokud znalecký posudek vyžádaný obhajobou vyzní v neprospěch obviněného, nemůže jej obhájce předložit jako důkaz, protože by obviněnému přitěžoval, příp. by jej usvědčoval. Pokud by obhájce předložil důkaz zjevně usvědčující obviněného, jednal by v rozporu s jeho zájmem a de facto by nahrazoval orgány činné v trestním řízení a byl by nepochybně kárně odpovědný za kárné provinění.⁶⁴

Po výsledku znalců může následovat předložení posudků, zpráv státních a jiných orgánů a listin k nahlédnutí (popř. přečtení, navrhne-li to některá ze stran) či předložení věcných důkazů k nahlédnutí. Za důkaz může sloužit vše, co může přispět k objasnění věci (§ 89 odst. 2 trest. řádu).

Obžalovaný musí být po provedení každého důkazu dotázán, zda se chce k němu vyjádřit, a jeho vyjádření se zapíše do protokolu (§ 214 trest. řádu). Jde o další důležitý projev práva na obhajobu, obžalovaný může vyjádřit svůj názor ke všem provedeným důkazům. Vyjádření může spočívat v uvedení připomínek k formě a obsahu důkazu nebo jeho opatření či provedení. Obžalovaný se může vyjádřit i k věrohodnosti a zákonnosti jednotlivých důkazů. Podle judikatury ESLP je k naplnění podmínky spravedlivého procesu v otázce kontradiktornosti řízení třeba, aby každá strana měla možnost vyjádřit se k důkazům protistrany.⁶⁵

Státní zástupce, obžalovaný, jeho obhájce a opatrovník, zúčastněná osoba, poškozený a jejich zmocněnci mohou se souhlasem předsedy senátu klást vyslýchaným otázky, a to zpravidla tehdy, když předseda senátu své dotazy skončil a když už nemají otázek členové senátu (§ 215 odst. 1 trest. řádu). Komentář k trestnímu řádu však uvádí, že lze připustit kladení otázek i během

---

⁶³ Usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 3. 2. 1999, sp. zn. 7 To 388/98

⁶⁴ Vantuch, P. *Může být znalec, který vypracoval posudek pro stranu obhajoby, vyslechnut soudem jako svědek?* Bulletin advokacie č. 6/2012, s. 18.

⁶⁵ Mulák, J. *Zásada kontradiktornosti v trestním řízení – evropské souvislosti a česká reflexe.* Bulletin advokacie č. 3/2019, s. 33.

výslechu prováděného soudem, zejména v případech, kdy se otázka bezprostředně týká skutečnosti, která je právě předmětem výslechu osoby předsedou senátu.⁶⁶

Státní zástupce, obžalovaný a jeho obhájce mohou žádat, aby jim bylo umožněno provést důkaz, zejména výslech svědka nebo znalce. Předseda senátu jim vyhoví zejména tehdy, jestliže jde o důkaz prováděný k jejich návrhu nebo jimi opatřený a předložený (§ 215 odst. 2 trest. řádu). Kdy mohou soudy neakceptovat důkazní návrh obhajoby? Na to nám odpovídá Ústavní soud: „Neakceptování důkazního návrhu obviněného lze založit toliko třemi důvody: Prvním je argument, dle něhož tvrzená skutečnost, k jejímuž ověření nebo vyvrácení je navrhován důkaz, nemá relevantní souvislost s předmětem řízení. Dalším je argument, dle kterého důkaz není s to ani ověřit ani vyvrátit tvrzenou skutečnost, čili ve vazbě na toto tvrzení nedisponuje vypovídací potencií. Konečně třetím je pak nadbytečnost důkazu, tj. argument, dle něhož určité tvrzení, k jehož ověření nebo vyvrácení je důkaz navrhován, bylo již v dosavadním řízení bez důvodných pochybností (s praktickou jistotou) ověřeno nebo vyvráceno.“⁶⁷ Soud musí dbát při dokazování na to, aby strany prováděly pouze ty důkazy, které budou podporovat jejich tvrzení. Po provedení všech důkazů zjistí předseda senátu, zda strany nečiní návrhy na doplnění dokazování (§ 215 odst. 4 trest. řádu). Pokud nejsou další důkazní návrhy nebo soud rozhodl, že se další důkazy provádět nebudou, prohlásí předseda senátu dokazování za skončené a udělí slovo k závěrečným řečem (§ 216 odst. 1 trest. řádu).

3.6. Závěr hlavního líčení

Závěr hlavního líčení tvoří závěrečné řeči a poslední slovo obžalovaného. V § 216 odst. 2 trest. řádu je stanoveno pořadí závěrečných řečí. První závěrečnou řeč pronáší státní zástupce, následuje závěrečná řeč poškozeného, zúčastněné osoby, obhájce obžalovaného a případně samotného obžalovaného. Jestliže se po řeči obhájce nebo obžalovaného ujal slova znovu státní zástupce, má obhájce, popřípadě obžalovaný právo na to odpovědět (§ 216 odst. 3 trest. řádu), neboť obhájce obžalovaného, popřípadě obžalovaný mluví však vždy poslední (výjimkou je řízení proti mladistvému). Někdy je replika vhodná, někdy naopak nadbytečná. Pokud státní zástupce uvede nějaké nové tvrzení, jež zpochybňuje závěrečnou řeč obhajoby, pak je žádoucí, aby je obhajoba vyvrátila. V případě, že státní zástupce pouze jinými slovy zopakuje argumenty, jež uvedl ve své závěrečné řeči, a nevyvrací tvrzení ze závěrečné řeči obhajoby, pak již není potřeba reagovat. Pokud pronáší závěrečnou řeč obhájce, nevyklučuje to, aby obžalovaný tuto řeč doplnil

⁶⁶ Šámal, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*. I. díl. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 1718.

⁶⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 24. 2. 2004, sp. zn. I. ÚS 733/01

či zdůraznil to, co považuje za důležité. Závěrečná řeč obžalovaného si ale nesmí protiřečit se závěrečnou řečí obhájce. Zároveň by však neměla být obsahově shodná.

A jaká by vlastně závěrečná řeč obhajoby měla být? Měla by poukazovat na vše, co obžalovanému prospívá. A konkrétně by měla obsahovat shrnutí skutkové a právní stránky předmětu řízení, shrnutí výsledků dokazování v hlavním líčení a také závěrečný návrh. Pokud obžalovaný spáchání trestného činu doznává, je vhodné, aby ve své závěrečné řeči osobně vyjádřil, že svého činu lituje, případně že nahradil způsobenou škodu nebo nemajetkovou újmu či vydal bezdůvodné obohacení nebo že se dohodl s poškozeným na způsobu její úhrady. Pokud obžalovaný spáchání skutku popírá, je možné, aby v závěrečné řeči sdělil soudu své stručné stanovisko, případně odůvodnění, proč skutek nespáchal či spáchat nemohl.⁶⁸ Obhájce by měl klienta upozornit, že pokud si při naslouchání závěrečné řeči dodatečně vybaví některé skutečnosti, které v ní nejsou obsaženy a jsou v jeho prospěch, je vhodné, aby je následně uvedl ve své závěrečné řeči.⁶⁹ Právo přednést poslední závěrečnou řeč je oprávněním tzv. favor defensionis, které vyrovnává faktickou nerovnost mezi obžalovaným a státním zástupcem.

Aktuální verze návrhu nového trestního řádu stanovuje maximální dobu závěrečné řeči. Závěrečná řeč může trvat nejdéle 3 hodiny, pouze v odůvodněných případech může soud na žádost osoby pronášející závěrečnou řeč tuto dobu prodloužit, případně ji ve zbytku odkázat na písemné vyjádření, je-li vyhotoveno. Zákonodárce se tím snaží zrychlit závěr hlavního líčení a reaguje tím na protahované závěrečné řeči, jako byla například dvanáctihodinová závěrečná řeč obžalovaného Davida Ratha.

Po skončení závěrečných řečí udělí předseda senátu obžalovanému poslední slovo. Během tohoto projevu nesmějí být obžalovanému ani soudem, ani nikým jiným kladeny otázky (§ 217 trest. řádu). V praxi někdy závěrečná řeč obžalovaného splyne s jeho posledním slovem v jediný projev. Takovéto splnutí nelze považovat za odepření práva na obhajobu, pokud obžalovaný skutečně měl možnost se k věci na závěr vyjádřit. Nicméně, praxe by se měla takového splnutí vyvarovat a udělovat poslední slovo odděleně a skutečně až po pronesení závěrečných řečí.⁷⁰ Obžalovaný může v rámci posledního slova zmínit vše, co pokládá z hlediska obhajoby za důležité. Obžalovaný se ve svém posledním slovu může věnovat otázce viny a trestu, svému dosavadnímu životu, osobním či majetkovým poměrům atp. Cílem tohoto slova je poslední ovlivnění názoru soudu před závěrečnou poradou. Za účelem zrychlení závěru hlavního líčení návrh nového trestního řádu časově omezuje i poslední slovo. Podle tohoto návrhu by mělo

⁶⁸ Vantuch, P. *Obhajoba obviněného*. Praha: C. H. Beck, 1998, s. 241.

⁶⁹ Vantuch, P. *Trestní řízení z pohledu obhajoby*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 884.

⁷⁰ Drašík, A., a kol. *Trestní řád. Komentář*. II. díl. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 228.

poslední slovo trvat nejdéle 30 minut (v odůvodněných případech může soud na žádost obviněného tuto dobu prodloužit).

Poté se senát odebere k závěrečné poradě. Shledá-li soud vzhledem k závěrečným řečem nebo při závěrečné poradě, že je třeba ještě některou okolnost objasnit, usnese se, že dokazování bude doplněno, a v hlavním líčení pokračuje (§ 218 trest. řádu). Po doplnění dokazování ovšem nesmí být opomenuty závěrečné řeči a poslední slovo.

Soud po provedeném hlavním líčení pak učiní jedno z těchto rozhodnutí: 1) rozsudek (odsuzující/zprošťující), 2) vrácení věci státnímu zástupci k došetření, 3) postoupení věci (k rozhodnutí o příslušnosti/jinému orgánu), 4) zastavení trestního stíhání (obligatorně/fakultativně), 5) podmíněné zastavení trestního stíhání, 6) schválení narovnání, 7) přerušení trestního stíhání (z důvodů § 9a odst. 2 nebo § 173 odst. 1 písm. b) až e) trest. řádu/nemožnost doručení předvolání k hlavnímu líčení/předložení věci Ústavnímu soudu), 8) odstoupení od trestního stíhání (§ 70 ZSVM). Z hlediska obhajoby je vhodné (předejde se tak nepromyšleným reakcím), aby obhájce ještě před konáním hlavního líčení, nejpozději při poradě soudu před vyhlášením rozsudku, pohovořil s obžalovaným o možnosti odvolání proti rozsudku již v jednací síni soudu či o možnosti vzdání se práva na odvolání.

4. Zvláštní případy obhajoby

V této kapitole bych se ráda zaměřila na odchylky v obhajobě mladistvých, právnických osob a uprchlého. Řízení ve věcech mladistvých, řízení proti právnickým osobám a řízení proti uprchlému jsou řízení, která vyžadují určitou zvláštní právní úpravu.

4.1. Obhajoba mladistvých

Mladistvými rozumíme osoby, které v době činu dovršily patnáctý rok věku, ale nepřekročily osmnáctý rok věku. Trestný čin spáchaný mladistvým se nazývá provinění (§ 6 odst. 1 ZSVM). Právní úpravu řízení ve věcech mladistvých nalezneme v zákonu č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže. Důvodem přijetí této speciální právní úpravy je potřeba větší péče a individuálnějšího přístupu k mladistvým ve vztahu k jejich věku. Jak již bylo řečeno, jde o právní úpravu speciální. To znamená, že na otázky neupravené tímto zákonem, se užije obecná úprava v trestním řádu. V řízení proti mladistvým vystupuje do popředí zvláštní účel zákona, kterým je zájem na výchovném působení na mladistvého pachatele, aby se do budoucna zdržel páchání protiprávních činů, úspěšně se začlenil do společnosti a našel si v ní uplatnění a nakonec dle svých sil přispěl k urovnání narušených sociálních vztahů, především nahrazením újmy způsobené poškozenému.⁷¹

Teď už přistoupím k jednotlivým odchylkám v právní úpravě. Podle § 4 ZSVM vykonávají soudnictví ve věcech mladistvých (a ve věcech posuzování činů jinak trestných spáchaných dětmi mladšími patnácti let) soudy pro mládež. Zároveň ve svém § 3 odst. 8 ZSVM stanoví, že soudci, státní zástupci, příslušníci policejních orgánů a úředníci Probační a mediační služby působící v trestních věcech mládeže musí mít zvláštní přípravu pro zacházení s mládeží. Mladistvého zastupuje v trestním řízení jeho zákonný zástupce (rodič, osvojitel, poručník). Tento zástupce vystupuje v trestním řízení jménem mladistvého a je oprávněn mladistvého zastupovat, zejména zvolit mu obhájce, činit za mladistvého návrhy, podávat za něho žádosti a opravné prostředky, je též oprávněn zúčastnit se těch úkonů, kterých se podle zákona může zúčastnit mladistvý. Ve prospěch mladistvého může zákonný zástupce tato práva vykonávat i proti jeho vůli. Zákonný zástupce mladistvého má také právo klást vyslychaným osobám otázky, nahlížet do spisů, činit si z nich výpisky a poznámky a pořizovat si na své náklady kopie spisů a jejich částí (§ 43 odst. 1 ZSVM). Pokud mladistvý zákonného zástupce nemá nebo zákonný zástupce nemůže jeho práva vykonávat, předseda senátu ustanoví opatrovníka.

---

⁷¹ Jelínek, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Leges, 2021, s. 808.

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže upravuje širěji institut nutné obhajoby. Mladistvý není schopen se dostatečně hájit v důsledku nízkého věku a nedostatečné rozumové vyspělosti. Proto zákon rozšiřuje důvody nutné obhajoby, i její samotný vznik. Každý mladistvý musí být řízení o provinění zastoupen obhájcem, a to až do okamžiku dovršení 18 let, i pokud by zastoupení obhájcem odmítal.⁷² Mladistvý musí mít obhájce **a)** od okamžiku, kdy jsou proti němu použita opatření podle ZSVM nebo provedeny úkony podle trestního řádu, včetně úkonů neodkladných a neopakovatelných, ledaže nelze provedení úkonu odložit (jde o úkon, u něhož zjevně hrozí nebezpečí jeho zmaření, nebezpečí ztráty důkazního prostředku, který má tento úkon zajistit, anebo snížení jeho důkazní hodnoty)⁷³ a vyrozumění obhájce o něm zajistit (obhájce je v daném okamžiku nedosažitelný, a to ani telefonicky), **b)** ve vykonávacím řízení, rozhoduje-li soud pro mládež ve veřejném zasedání, nebo **c)** v řízení o stížnosti pro porušení zákona, v řízení o dovolání a v řízení o návrhu na povolení obnovy řízení, rozhoduje-li soud pro mládež ve veřejném zasedání (§ 42a odst. 1 ZSVM). Pokud si mladistvý nezvolí obhájce, může mu ho zvolit (a to i proti jeho vůli) zákonný zástupce nebo opatrovník, příbuzný v pokolení přímém, jeho sourozenec, osvojitel, manžel, druh, jakož i zúčastněná osoba (§ 44 odst. 2 ZSVM). V případě, že nikdo z uvedených osob obhájce nezvolí, bude mu ustanoven.

V řízení ve věci mladistvého, který nedovršil osmnáct let věku, nelze vydat trestní příkaz ani sjednat dohodu o vině a trestu (§ 63 odst. 1 ZSVM).

Co se týče účasti mladistvého na hlavním líčení, jeho účast je zde obligatorní, a to platí i v případě, že mladistvý výslovně souhlasil s tím, resp. požádal, aby se konalo hlavní líčení v jeho nepřítomnosti.⁷⁴ Jeho přítomnost u hlavního líčení lze zajistit uložením pořádkové pokuty či předvedením. Přítomnost obhájce u hlavního líčení je také nezbytná, odvozujeme to z § 202 odst. 4 poslední věta trestního řádu, který stanoví, že v případech nutné obhajoby nelze konat hlavní líčení bez přítomnosti obhájce. Obhájce by se měl postarat o to, aby měl obžalovaný mladistvý svou výpověď předem připravenou. Je v zájmu obhajoby obžalovaného mladistvého, když se po pečlivé přípravě, kterou absolvuje s obhájcem, rozhodne u hlavního líčení vypovídat i odpovídat na otázky, pokud je na jejich položení připraven.⁷⁵ Při výslechu mladistvého pak musí obhájce dbát na to, aby vyslychající postupoval ohleduplně a šetřil jeho osobnost (§ 57 odst. 1 ZSVM). Pokud by to tak nebylo, musel by obhájce proti takovému výslechu podat námitku a trvat na nápravě. Také obžalovaný mladistvý musí být po provedení každého důkazu dotázán předsedou

---

⁷² Jelínek, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Leges, 2021, s. 811.

⁷³ Vantuch, P. *Trestní řízení z pohledu obhajoby*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 973.

⁷⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 9. 2007, sp. zn. 8 Tdo 921/2007

⁷⁵ Vantuch, P. *Trestní řízení z pohledu obhajoby*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 1002.

senátu, zda se k němu chce vyjádřit, a jeho vyjádření se zapíše do protokolu (§ 214 trest. řádu). Pořadí závěrečných řečí v řízení proti mladistvému je shodné s pořadím závěrečných řečí v řízení proti dospělému, poslední závěrečná řeč ale náleží zástupci příslušného orgánu sociálně-právní ochrany dětí (§ 64 odst. 3 písm. b) ZSVM). Po skončení závěrečných řečí má mladistvý obžalovaný právo posledního slova.

Považuji za nutné zmínit zvláštní zásadu spolupráce s orgánem sociálně-právní ochrany dětí, resp. se zájmovými sdruženími občanů a osobami realizujícími probační programy, která se prolíná celým řízením proti mladistvému. Orgán sociálně-právní ochrany dětí a Probační a mediační služba poskytují orgánům činným v trestním řízení informace týkající se osobních, rodinných, sociálních poměrů mladistvého a aktuální životní situace mladistvého. Orgán sociálně-právní ochrany dětí hraje důležitou roli v celém řízení. Orgán sociálně-právní ochrany dětí je vyrozumíván o zadržení, zatčení nebo vzetí do vazby mladistvého, je informován o zahájení trestního stíhání mladistvého, dále je vyrozumíván o hlavním líčení, kterého se účastní, a v jehož závěru mu náleží pronést závěrečnou řeč, je mu doručován opis rozsudku (usnesení) a může podat opravné prostředky ve prospěch mladistvého, a to i proti jeho vůli (jakožto osoba se samostatnými obhajovacími právy).

Aktuální verze návrhu nového trestního řádu ve své části „Zvláštní způsoby řízení“ již neobsahuje řízení ve věcech mladistvých, neboť to je (stejně jako řízení vedené proti právnickým osobám) upraveno ve zvláštním zákoně, který zůstane zachován.

4.2. Obhajoba právnických osob

Trestní řízení vedené proti právnickým osobám sice není zařazeno mezi zvláštní způsoby řízení, ale vzhledem k jeho povaze je třeba ho za zvláštní způsob řízení sui generis považovat (byť není zařazeno mezi zvláštní způsoby řízení v § 290 a násl. na rozdíl od § 291 týkajícího se řízení ve věcech mladistvých).⁷⁶ Právní úprava trestního řízení proti právnickým osobám je obsažena v zákoně č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob, který je speciální ve vztahu k trestnímu řádu („lex specialis derogat generali“). Platí, že nestanoví-li zákon o trestní odpovědnosti právnických osob jinak, použije se v řízení proti právnické osobě trestní řád, není-li to z povahy věci vyloučeno (§ 1 odst. 2 TOPO).

Vzhledem k tomu, že právnická osoba je umělý právní konstrukt, musí za ní jednat navenek fyzické osoby, které činí též úkony v trestním řízení. Všechny tyto úkony jsou považovány za úkony oné právnické osoby. Kdo tedy může za právnickou osobu činit úkony v trestním řízení?

---

⁷⁶ Šámal, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*. II. díl. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3438.

Osoby, které oprávněně činit úkony za právnickou osobu v řízení před soudem podle občanského soudního řádu, tj. člen statutárního orgánu/její zaměstnanec/vedoucí odštěpného závodu/prokurista (§ 34 odst. 1 TOPO), případně zmocněnec (§ 34 odst. 2 TOPO) či opatrovník (§ 34 odst. 5 TOPO). Tyto osoby však musíme odlišovat od obhájce právnické osoby, který sice hájí zájmy právnické osoby, ale nečiní osobní úkony jako je například výpověď či poslední slovo v hlavním líčení.

Co se týče obhajoby právnických osob, každá právnická osoba má právo na obhajobu ve stejném rozsahu jako fyzická osoba. Výjimku nám stanovuje § 35 odst. 2 TOPO, který pro obviněnou právnickou osobu vylučuje použití ustanovení trestního řádu o nutné obhajobě. Vyloučení nutné obhajoby může mít několik důvodů. Předně, z povahy právnické osoby vyplývá, že některé důvody nutné obhajoby nepřicházejí vůbec v úvahu (např. právnická osoba nebude ve vazbě, výkonu trestu odnětí svobody, nebude zbavena způsobilosti k právním úkonům, nebude uprchlou, nebude mít tělesné nebo duševní vady, nebude osobou zadrženu). Po zúžení důvodů nutné obhajoby na ty, které by byly teoreticky aplikovatelné i ve vztahu k právnické osobě, zůstává otázkou především typová závažnost trestného činu. U fyzických osob je vyšší typová závažnost spojena s hrozbou uložení trestu, který ji omezí na osobní svobodě, s možností ukládat jen některé tresty nebo nemožností ukládat některé tresty. U trestného činu právnické osoby vyšší typová závažnost trestného činu takové důsledky nemá. Proto se zdá, že i kritérium typové závažnosti trestného činu jako důvodu nutné obhajoby by u právnických osob postrádalo racionalitu.⁷⁷ Obviněná právnická osoba (resp. ten, kdo je oprávněn činit za právnickou osobu úkony v trestním řízení - v praxi nejčastěji statutární orgán právnické osoby) si může zvolit obhájce za podmínek stanovených v § 37 trest. řádu. Obhájce nemůže být právnické osobě ustanoven.

Zákon ve svém § 31 odst. 3 stanoví, že v případě řízení konaného společně proti právnické a fyzické osobě, se úkony trestního řízení provádějí zpravidla nejprve ve vztahu k fyzické osobě. Zákon užitím slova „zpravidla“ ponechává dostatečný prostor pro úvahu, zda ustanovení aplikovat nebo nikoli. Výjimkou je § 37 odst. 1, který stanoví obligatorní pořadí. Nejprve je ve společném řízení proveden v hlavním líčení a veřejném zasedání výslech fyzické osoby a až poté zástupce právnické osoby.⁷⁸ Samostatně je pak upraveno pořadí závěrečných řečí a posledního slova. Po závěrečné řeči státního zástupce, poškozeného, zúčastněné osoby, popřípadě po jejich zmocněncích, hovoří obhájce právnické osoby, pak zástupce právnické osoby a až poté obhájce

---

⁷⁷ Šámal, P., Dědič, J., Gřivna, T., Půry, F., Říha, J. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s 754-760.

⁷⁸ Šámal, P., Dědič, J., Gřivna, T., Půry, F., Říha, J. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s 574-581.

fyzické osoby a fyzická osoba. Poslední slovo přednese nejprve zástupce právnické osoby a poté fyzická osoba (§ 37 odst. 2 TOPO). Zde vidíme, že ve společném řízení je obhajoba obžalované fyzické osoby zvýhodněna, neboť má možnost zareagovat na závěrečnou řeč obhajoby právnické osoby i na poslední slovo zástupce právnické osoby.

4.3. Obhajoba uprchlého

Řízení proti uprchlému se koná proti tomu, kdo se vyhýbá trestnímu řízení (resp. trestnímu stíhání), a to buď pobytem v cizině, nebo tím, že se skrývá (§ 302 trest. řádu). Toto řízení lze konat i proti mladistvému, nikoliv však proti právnickým osobám (právnická osoba se nemůže ze své podstaty vyhýbat pobytem v cizině ani se skrývat). Tento institut zajišťuje možnost vést trestní řízení proti osobě, kterou není možné postavit před soud. Dokonce je možné takovou osobu pravomocně odsoudit. Trestní řád však ve svém § 306a zakotvuje záruku, že pokud pominou důvody řízení proti uprchlému, pokračuje se v trestním řízení podle obecných ustanovení. Požaduje-li to obviněný, provedou se v řízení před soudem znovu důkazy v předchozím soudním řízení provedené. Skončilo-li řízení proti uprchlému pravomocným odsuzujícím rozsudkem a poté pominuly důvody, pro které se řízení proti uprchlému vedlo, na návrh odsouzeného podaný do osmi dnů od doručení rozsudku (aktuální verze návrhu nového trestního řádu tuto lhůtu prodlužuje na 15 dnů) soud prvního stupně takový rozsudek zruší a hlavní líčení provede znovu. V tomto novém řízení platí zásada zákazu reformatio in peius, tj. v novém řízení nemůže dojít ke změně rozhodnutí v neprospěch obviněného (§ 306a odst. 4 trest. řádu).

I v řízení proti uprchlému je třeba zaručovat jeho právo na spravedlivý proces. Nejvýznamnější záruku nalezneme v § 304 odst. 1 trest. řádu, který zakotvuje, že obviněný musí mít v takovém řízení vždy obhájce. Obhájce musí být za tímto účelem ustanoven podle § 38 odst. 1 trest. řádu. Není ovšem vyloučeno, aby byl obhájce uprchlému zvolen oprávněnou osobou podle § 37 odst. 1 trest. řádu. Tomuto obhájci však náleží nejen všechna práva, která má obhájce v trestním řízení (obzvláště práva v § 41 trest. řádu), ale navíc má veškerá práva obviněného (§ 304 odst. 1 trest. řádu), tzv. především práva podle § 33 trest. řádu (obhájce je oprávněn vyjádřit se k tomu, co je uprchlému kladeno za vinu, činit návrhy, uvádět okolnosti a důkazy sloužící k obhajobě, podávat žádosti a opravné prostředky atd.). Obhájce však nemůže se státním zástupcem sjednat dohodu o vině a trestu ani nemůže prohlásit vinu obviněného (§ 304 odst. 2 trest. řádu). Co se týče písemností, všechny se doručují pouze obhájci, jen předvolání k hlavnímu líčení a k veřejnému zasedání se také vhodným způsobem uveřejní (§ 306 odst. 2 trest. řádu). Tradičně je za vhodný způsob uveřejnění předvolání k hlavnímu líčení a veřejnému zasedání

považováno jeho vyvěšení po stanovenou dobu na úřední desce v budově soudu. Účinnějším způsobem jeho uveřejnění je takové jeho „vyvěšení“ na elektronické úřední desce soudu na internetových webových stránkách. Myslitelná je rovněž jiná forma jeho uveřejnění na internetu a jeho uveřejnění ve veřejných sdělovacích prostředcích.⁷⁹ Toto všechno slouží k zajištění práva na obhajobu a spravedlivému rozhodnutí, i když obžalovaný není osobně přítomen. Povinná obhajoba uprchlého končí tím, že obviněný ztratí postavení uprchlého obviněného. Pokud je dán některý jiný z důvodů nutné obhajoby podle § 36 či § 36a trest. řádu, pak původní ustanovený obhájce pokračuje dál v obhajobě. V případě, že není dán žádný důvod nutné obhajoby, pokračuje obhájce v obhajobě, pouze pokud mu k tomu obviněný udělí plnou moc.

---

⁷⁹ Drašík, A., a kol. *Trestní řád. Komentář*. II. díl. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 642.

Závěr

Cílem mé diplomové práce bylo zanalyzovat právní úpravu týkající se obhájce a obhajoby v hlavním líčení. Snažila jsem se poskytnout čtenáři pohled de lege lata na tuto problematiku a u některých právních institutů uvést své úvahy de lege ferenda. Zároveň bylo mým cílem provést komparaci současné právní úpravy a aktuální verze návrhu nového trestního řádu (stav ke dni 14. 10. 2022) u vybraných trestněprocesních otázek.

Lze shrnout, že právo na obhajobu je procesní zárukou spravedlivého soudního procesu. Slouží k zajištění rovnosti zbraní mezi osobou, proti které je trestní řízení vedeno, na straně jedné a obžalobou na straně druhé. Silné postavení obžaloby vyvažuje možnost osoby, proti níž se vede trestní řízení, mít na své straně obhájce. Obhájce, který je k tomu kvalifikovaný, a jemuž tato osoba může věřit, neboť vzájemná důvěra je v tomto vztahu nezbytná. Ztotožňuji se s judikaturou Ústavního soudu, který označuje výkon advokacie za jeden ze základních stavebních kamenů demokratického právního státu.⁸⁰

Na obhájce jsou v trestním řízení kladeny vysoké nároky, protože je to právě on, kdo může příznivě ovlivnit konečné rozhodnutí soudu. Toto rozhodnutí ovlivní život nejen odsouzeného, jeho rodinných příslušníků, poškozeného či zúčastněné osoby, ale i celé společnosti. Obhajoba musí být prováděna s rozmyslem a obhájce musí ve vztahu ke konkrétnímu případu zvolit vhodnou taktiku obhajoby. Snahou obhájce je prokázat nevinu svého klienta, anebo alespoň zmírnit jeho vinu. Využívá k tomu všechny prostředky a práva, které právní řád zakotvuje. Před zahájením hlavního líčení musí obhájce pohovořit s obžalovaným o otázce jeho přítomnosti na hlavním líčení, a také ho poučit o následcích jeho plánované nepřítomnosti při hlavním líčení. V případě nepřítomnosti obžalovaného na hlavním líčení musí obhájce podat řádnou omluvu nebo žádost o provedení hlavního líčení v nepřítomnosti obžalovaného. Obhájce také kontroluje, zda byla u něj a u obžalovaného dodržena lhůta k přípravě. Pokud se jedná o případ nutné obhajoby, musí být obhájce přítomný hlavnímu líčení. V případě zpětvzetí obžaloby státním zástupcem po zahájení hlavního líčení, by měl obhájce poskytnout obžalovanému radu, zda je z hlediska obhajoby vhodné trvat na projednání obžaloby. Klíčové je z hlediska obhajoby dokazování. Obhájce vyhledává, předkládá a navrhuje důkazy k provedení. Navíc je oprávněn se souhlasem předsedy senátu sám provádět důkazy ve prospěch obhajoby. Hlavní povinností obhájce je pečovat o to, aby byly v řízení náležitě a včas objasněny skutečnosti, které obviněného zbavují viny nebo jeho vinu zmírňují. Obhájce v souladu s taktikou obhajoby připraví obžalovaného na jeho výslech, popřípadě mu doporučí nevypovídat. Je také žádoucí, aby měl obhájce připravené otázky na

---

⁸⁰ Usnesení Ústavního soudu ze dne 10. 2. 2009, sp. zn. I. ÚS 2428/08

vyslýchané osoby. U znaleckého posudku dbá na to, aby znalec posuzoval pouze skutkové otázky a nepřekročil svoji odbornost, jinak by měl obhájce vznést námitku. V závěru hlavního líčení spočívá výkon obhajoby v přípravě a přednesení závěrečných řečí obhájce a obžalovaného. Závěrečná řeč obhajoby by měla shrnout vše, co obžalovanému prospívá, zejména vyzdvihnout výsledky dokazování, které svědčí ve prospěch obhajoby. Obhájce také kontroluje, jestli je dodrženo zákonné pořadí závěrečných řečí, a zda nejsou obžalovaný a obhájce při jejich přednesu přerušováni.

V průběhu psaní diplomové práce jsem se seznámila s právní úpravou v návrhu nového trestního řádu a u vybraných institutů provedla komparaci se současnou právní úpravou. Zároveň jsem vyjádřila svá stanoviska u některých sporných trestněprocesních otázek. Ačkoliv se v některých případech neztotožňuji s návrhem nového trestního řádu (např. rozdělení obhájců na hlavní a vedlejší při pluralitě obhájců), jsem aktuálnímu návrhu nového trestního řádu nakloněna, neboť si myslím, že má potenciál dostát vytyčeným cílům, mezi které patří mimo jiné zrychlení trestního řízení, posílení kontradiktornosti řízení, posílení koncentrace řízení či snížení administrativní zátěže orgánů činných v trestním řízení a zjednodušení řízení.

Seznam zkratk

Ústava	ústavní zákon č. 1/1993 Sb.
Listina	usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky
tr. řád/trest. řád	zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním
zák. o advokacii	zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii
ZMJS	zákon č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních
ZSVM	zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů
TOPO	zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim
AML/CFT	opatření proti praní špinavých peněz a financování terorismu
ESLP	Evropský soud pro lidská práva

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

- Císařová, D., Fenyk, J., Gřivna, T., a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: ASPI, 2008, 824 s. ISBN 978-80-7357-348-5
- Drašík, A. a kol. *Trestní řád. Komentář*. I. díl. Praha: Wolters Kluwer, 2017, 2552 s. ISBN 978-80-7552-600-7
- Drašík, A., a kol. *Trestní řád. Komentář*. II. díl. Praha: Wolters Kluwer, 2017, 2552 s. ISBN 978-80-7552-600-7
- Gřivna, T. a kol. *Právo na obhajobu. Teorie a praxe 21. století*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, 302 s. ISBN 978-80-7380-593-7
- Ivor, J. a kol. *Trestné právo procesné*. 1. vydání. Bratislava: Iura Edition, 2006, 993 s. ISBN 80-8078-101-X
- Jelínek, J., Uhlířová, M. *Obhájce v trestním řízení*. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, 416 s. ISBN 978-80-87212-88-2
- Jelínek, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 8. vydání. Praha: Leges, 2020, 1358 s. ISBN 978-80-7502-395-7
- Jelínek, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Leges, 2021, 942 s. ISBN 978-80-7502-550-0
- Mulák, J. *Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2019, 337 s. ISBN 978-80-7502-387-2
- Svejkovský, J., Macková, A., Vychopeň, M. a kol. *Advokátní právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, 330 s. ISBN 978-80-7400-659-3
- Šámal, P. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 1009 s. ISBN 978-80-7400-496-4
- Šámal, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*. I. díl. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, 3014 s. ISBN 978-80-7400-043-0
- Šámal, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*. II. díl. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 4720 s. ISBN 978-80-7400-465-0
- Šámal, P., Dědič, J., Gřivna, T., Púry, F., Říha, J. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, 930 s. ISBN 978-80-7400-592-3

Vantuch, P. *Obhajoba obviněného*. Praha: C. H. Beck, 1998, 329 s. ISBN 80-7179-165-2

Vantuch, P. *Trestní řízení z pohledu obhajoby*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, 1257 s. ISBN 978-80-7400-750-7

2. Seznam použitých internetových zdrojů

Rekodifikace trestního práva procesního [online]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/rekodifikace-trestniho-prava-procesniho>

Metodická informace k zavedení systému vnitřních zásad zpracovaného pro účely § 21 a § 21a zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů [online]. [cit. 2023-1-26]. Dostupné z: https://www.cak.cz/assets/svz_final_2-zakladni-text.pdf

Vantuch, P. *Možnost obviněného vzdát se obhájce a důsledky pro obhajobu* [online]. [cit. 2023-4-12]. Dostupné z: https://advokatnidenik.cz/2019/12/20/moznost-obvineneho-vzdat-se-obhajce-a-dusledky-pro-obhajobu/#_ftn2

Choděra, Ch. *Ustanovování obhájců v trestním řízení* [online]. [cit. 2023-3-27]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/efocus/ustanovovani-obhajcu-v-trestnim-rizeni-100523.html?mail>

Klega, J. *Změna ve způsobu ustanovování obhájců* [online]. [cit. 2023-3-27]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/zmena-ve-zpusobu-ustanovovani-obhajcu-99354.html>

Kučerka, M. *Vyjádří se obhájce nebo obžalovaný? § 214 TR a nejednotná praxe* [online]. [cit. 2023-4-27]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/vyjadri-se-obhajce-nebo-obzalovany-214-tr-nejednotna-praxe>

Dimun, P. *Šámal: Nový trestní řád by měl omezit závěrečné řeči i rozšířit pravomoci odvolacích soudů* [online]. [cit. 2023-4-19]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2019/06/samal-novy-trestni-rad-by-mel-omezit-zaverecne-rci-i-rozsirit-pravomoci-odvolacich-soudu/>

3. Seznam použitých právních předpisů

Ústavní zákon č. 1/1993 sb., Ústava České republiky

Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

Zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii

Zákon č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů

Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

4. Seznam použité judikatury

Nález Ústavního soudu ze dne 25. 11. 2010, sp. zn. II. ÚS 889/10

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 6. 2011, sp. zn. 8 Tdo 713/2011

Usnesení Nejvyššího soudu ČSR ze dne 6. 3. 1989, sp. zn. 7 To 1/89

Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ČSSR k výkladu ustanovení trestního řádu ze dne 15. 2. 1979, sp. zn. Tpjf 81/78

Nález Ústavního soudu ze dne 1. 2. 2022, sp. zn. III. ÚS 3501/20

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 2. 2010, sp. zn. 11 Tdo 1041/2009

Usnesení Nejvyššího soudu ČSR ze dne 23. 2. 1972, sp. zn. 11 Tz 16/72

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 5. 10. 1999, sp. zn. 12 To 96/99

Nález Ústavního soudu ze dne 21. 4. 2004, sp. zn. IV. ÚS 802/02

Usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 3. 2. 1999, sp. zn. 7 To 388/98

Nález Ústavního soudu ze dne 24. 2. 2004, sp. zn. I. ÚS 733/01

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 9. 2007, sp. zn. 8 Tdo 921/2007

Usnesení Ústavního soudu ze dne 10. 2. 2009, sp. zn. I. ÚS 2428/08

5. Seznam ostatních zdrojů

Bělohávek, A. J. *Obsah a projevy na právní pomoc v kontextu s povinnostmi a omezeními advokáta z tuzemské a mezinárodní perspektivy*. Bulletin advokacie č. 6/2021.

Ježek, V. *Právní povaha určení advokáta podle § 18 odst. 2 zákona o advokacii*. Bulletin advokacie č. 8/1999.

Mandák, V. *Meze trestní obhajoby – nástin základních otázek*. Bulletin advokacie č. 10/2003.

Vantuch, P. *Může být znalec, který vypracoval posudek pro stranu obhajoby, vyslechnut soudem jako svědek?* Bulletin advokacie č. 6/2012.

Mulák, J. *Zásada kontradiktornosti v trestním řízení – evropské souvislosti a česká reflexe.* Bulletin advokacie č. 3/2019.

Obhajoba obhájcem v hlavním líčení

Abstrakt

Cílem této diplomové práce je nejen zanalyzovat právní úpravu týkající se obhájce a obhajoby v hlavním líčení, a poskytnout čtenáři pohled de lege lata na tuto problematiku, ale také uvést u některých právních institutů své úvahy de lege ferenda. Diplomová práce dále poskytuje čtenáři komparaci současné právní úpravy a aktuální verze návrhu nového trestního řádu (stav ke dni 14. 10. 2022) u vybraných trestněprocesních otázek.

Obsah práce je rozdělen do úvodu, čtyř částí a závěru. V úvodu je stručně odůvodněn výběr tohoto tématu a stanoveny cíle, kterých má být v diplomové práci dosaženo. Je zde zdůrazněn význam práva na obhajobu a důležitost osoby obhájce. První část práce vymezuje právo na obhajobu, klade důraz na základní lidská práva a svobody v trestním řízení a základní zásady trestního řízení, z nichž akcentuje zásadu zajištění práva na obhajobu. Druhá část práce se věnuje osobě obhájce. Nejprve obecně vymezuje institut obhájce, pak se zabývá konkrétními formami zastupování obhájcem a jeho právy a povinnostmi. Třetí část diplomové práce stručně vymezuje stadia trestního řízení, dále se věnuje obhajobě v hlavním líčení, která je jádrem této práce. Čtvrtá část práce se zaměřuje na odchylky v obhajobě mladistvých, právnických osob a uprchlého, a na stručné vymezení těchto řízení.

Diplomová práce byla vypracována na základě ustanovení příslušných právních předpisů, zejména trestního řádu, komentářové literatury k těmto právním předpisům, učebnic trestního práva procesního a článků v odborných periodikách. Důležitým zdrojem je také návrh nového trestního řádu (stav ke dni 14. 10. 2022) a judikatura vnitrostátních soudů.

Při komparaci současné právní úpravy a aktuální verze návrhu nového trestního řádu vyplynula řada sporných otázek, ke kterým vyjadřuji svá stanoviska – jak kladná (například u povinnosti soudu zaznamenávat do pořadníku údaj o ustanovení a zrušení ustanovení advokáta a povinnosti poskytnout advokátovi na jeho žádost výpis z pořadníku, stanovení lhůty k doručení opisu obžaloby či maximální doby závěrečné řeči a posledního slova), tak záporná (například u rozdělení obhájců na hlavní a vedlejší, otázky soudu, zda se obžalovaný cítí být vinen nebo nevinný, či vzdání se obhájce podle § 36b trestního řádu u některých důvodů nutné obhajoby).

Klíčová slova

právo na obhajobu, obhájce, hlavní líčení

Defence by the defence counsel in the trial

Abstract

The aim of this thesis is not only to analyse the legal regulation concerning the defence counsel and the defence in the main trial, and to provide the reader with a *de lege lata* view on this issue, but also to provide *de lege ferenda* considerations for some legal institutes. The thesis also provides the reader with a comparison of the current legal regulation and the current version of the draft of the new Criminal Procedure Code (as of 14 October 2022) on selected criminal procedure issues.

The content of the thesis is divided into an introduction, four parts and a conclusion. The introduction briefly justifies the choice of this topic and sets out the objectives to be achieved in the thesis. The importance of the right to a defence and the importance of the person of the defence counsel is emphasised. The first part of the thesis defines the right of defence, emphasises the fundamental human rights and freedoms in criminal proceedings and the basic principles of criminal procedure, among which the principle of ensuring the right of defence is emphasised. The second part of the thesis is devoted to the person of the defence counsel. First, it defines the institution of the defence counsel in general terms, then it deals with specific forms of representation by a defence counsel and his rights and obligations. The third part of the thesis briefly defines the stages of criminal proceedings and then deals with the defence in the main trial, which is the core of this thesis. The fourth part of the thesis focuses on the variations in juvenile, legal entity and fugitive defense, and a brief definition of these proceedings.

The thesis has been prepared on the basis of the provisions of the relevant legislation, in particular the Criminal Procedure Code, the commentary literature on these legal provisions, textbooks on criminal procedural law and articles in specialized periodicals. Important sources are also the draft new Criminal Procedure Code (as of 14 October 2022) and the case law of national courts.

A comparison of the current legislation and the current version of the draft of the new Criminal Procedure Code has revealed a number of controversial issues on which I express my opinions - both positive (e.g. on the obligation of the court to record in the waiting list the indication of the appointment and revocation of the appointment of a lawyer and the obligation to provide the lawyer with an extract from the waiting list upon his request, setting the time limit for the delivery of a copy of the indictment or the maximum time for closing argument and last word), as well as negative (e.g. with regard to the division of counsel into principal and subsidiary counsel,

the court's question of whether the defendant feels guilty or not guilty, or the waiver of counsel under section 36b of the Code of Criminal Procedure for certain grounds of necessary defence).

Keywords

defence, defence counsel, trial